ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY

FOLKLORNÍ SOUBOR PÍSEČÁNEK A JEHO VÝZNAM PRO DĚTSKÉ ČLENY SOUBORU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kamila Nováková
Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Doc. PeadDr. Marie Slavíková, CSc.

Plzeň, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 25. 04. 2023

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto si dovoluji poděkovat paní doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc., vedoucí diplomové práce, za její ochotu pomoci a za velmi cenné poznámky a rady, které mi během práce poskytla. Taktéž děkuji vedoucím folklorního souboru, pedagogům základní školy za veškerou spolupráci, zpřístupnění hodnotných materiálů a informací, za jejich snahu vyjít všem mým nápadům vstříc.

OBSAH

ÚVOD ... 3

1 FOLKLOR A FOLKLORNÍ REGIONY ... 5

1.1 POJMOVÉ VYMEZENÍ ... 5

1.2 ETNOGRAFICKÉ REGIONY V ČECHÁCH A NA MORAVĚ ... 9

1.2.1 REGION JIŽNÍCH ČECH ... 10

1.3 PRÁCHEŇSKÝ KRAJ JAKO ETNOGRAFICKÝ SUBREGION ... 12

2 PRÁCHEŇSKÁ LIDOVÁ PÍSEŇ ... 14

2.1 OBECNĚ O LIDOVÉ PÍSNI ... 14

2.2 CHARAKTERISTIKA PRÁCHEŇSKÉ LIDOVÉ PÍSNĚ ... 14

2.2.1 SBĚRATELÉ PRÁCHEŇSKÉ LIDOVÉ PÍSNĚ ... 15

2.3 INSTRUMENTÁLNÍ HUDBA NA PRÁCHEŇSKU ... 16

2.4 TANCE NA PRÁCHEŇSKU ... 17

2.5 PRÁCHEŇSKÉ KROJE ... 18

3 FOLKLORNÍ SOUBOR PÍSEČAN A PÍSEČÁNEK ... 21

3.1 HISTORIE FOLKLORNÍHO SOUBORU PÍSEČAN OD JEHO ZALOŽENÍ PO SOUČASNOST ... 21

3.1.1 VZNIK SOUBORU ... 21

3.1.2 ROZVOJ PÍSEČANU ... 22

3.2 HISTORIE DĚTSKÉHO FOLKLORNÍHO SOUBORU PÍSEČÁNEK OD JEHO ZALOŽENÍ PO SOUČASNOST ... 22

3.2.1 PRVOPOČÁTKY „praPÍSEČÁNKU“ ... 22

3.2.2 DRUHÁ HISTORICKÁ ETAPA – 2004–2010 ... 23

3.2.3 USTÁLENÍ SOUBORU – 2011–2013 ... 24

3.2.4 PÍSEČÁNEK – 2014–2022 ... 24

3.2.5 AKTIVITY PÍSEČÁNKU A OHLASY V TISKU ... 25

3.2.6 SOUSTŘEDĚNÍ PÍSEČÁNKU ... 26

3.3 JEVIŠTNÍ PROJEV NA KAŽDOROČNÍCH AKCÍCH A FESTIVALECH PÍSEČÁNKU A PÍSEČANU ... 27

3.3.1 PÍSECKÉ MĚSTSKÉ SLAVNOSTI – DOTKNI SE PÍSKU ... 27

3.3.2 MEZINÁRODNÍ FOLKLORNÍ FESTIVAL ... 27

3.3.3 VÁNOČNÍ VYSTOUPENÍ ... 28

3.4 LIDOVÉ ZVYKY A OBYČEJE ... 29
3.4.1 MÁJOVÉ ZVYKY ... 29
4 O VLIVU ČINNOSTI FOLKLORNÍHO SOUBORU NA DĚTSKÉ ČLENY ... 31
4.1 PSYCHOLOGIE A JEJÍ CÍLE ... 31
4.1.1 VYMEZENÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU ... 31
4.2 HLEDISKO SOCIOLOGICKÉ ... 32
4.3 HUDEBNĚ PSYCHOLOGICKÉ HLEDISKO ... 33
4.4 PRVKY OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVY V ČINNOSTI FOLKLORNÍCH HUDEBNÍCH SOUBORŮ ... 36
5 VÝZKUMNÁ ČÁST ... 39
5.1 STRUKTURA DOTAZNÍKŮ A ROZHOVORŮ ... 39
5.2 SKUPINA DOTAZOVANÝCH ... 40
5.3 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ U ČLENŮ DĚTSKÉHO FOLKLORNÍHO SOUBORU ... 41
5.3.1 DOTAZNÍK PRO DĚTSKÉ TANEČNÍKY ... 41
5.3.2 DOTAZNÍK PRO INSTRUMENTALISTY ... 48
5.4 ROZHOVORY ... 54
5.4.1 ROZHOVOR S VEDOUCÍMI PÍSEČÁNKU ... 54
5.4.2 ROZHOVOR S BÝVALOU ČLENKOU PÍSEČÁNKU A ZÁROVEŇ SOUČASNOU AKTIVNÍ ČLENKOU PÍSEČANU ... 57
5.5 ZÁVĚRY VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝZKUMU ... 58
6 NÁVRH VÝUKOVÉ JEDNOTKY O *FOLKLORU A LIDOVÉ PÍSNI* S VYUŽITÍM MEZIPŘEDMĚTOVÝCH VZTAHŮ ... 60
6.1 STRUKTURA HUDEBNÍ VÝCHOVY ... 60
6.2 STRUKTURA VÝTVARNÉ VÝCHOVY ... 64
6.3 REFLEXE A ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ VÝUKOVÉ JEDNOTKY ... 65
ZÁVĚR ... 67
RESUMÉ ... 69
SEZNAM LITERATURY ... 70
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ ... 74
PŘÍLOHY ... I

ÚVOD

Dnešní „zrychlená, moderní“ doba je dobou, která potlačuje návrat k našim předkům a oslabuje sílu lidové kultury. Hledíme dopředu, soustředíme se na své priority, ale také bychom se měli rozhlédnout kolem sebe a zamyslet se nad tím, co je naším domovem a čím právě náš domov – stát, kraj, region tak vyniká. A až poznáme i jiné kraje a jejich lidovou kulturu, která bude výjimečná i něčím jiným, uvědomíme si jedinečnost našeho domova. O tom pojednává i následující citát.

Věřím, že až se dosyta napijeme vína dálek, nabažíme se dosyta cizích vzorů, pohráme si dosyta se všemi směry a hesly, pak že zase se v nás ve všech uplatní vlastní zakotvení, uvědomíme si kořeny, kterými jsme s tímto životním okolím spjati tisíciletí.[1]

Obávám se, že nadšení pro folklor a folklorní lidovou hudbu s vývojem novodobých technik pomalu upadá a zájmy lidí se postupem času mění. To by však znamenalo i přerušení nepřetržitého přebíraní hodnot z generace na generaci. Domnívám se, že všechny děti by měly poznat bohatství folkloru svého regionu, seznámit se s lidovými písněmi, tanci, tradicemi, které se v oblasti dochovaly, ale také se způsobem odívání, jež bylo pro danou oblast charakteristickým. S krajovými tradicemi a lidovou kulturou se děti setkávají již na prvním stupni základní školy. Pouhé učební texty nejsou dostačující pro to, aby dítě pochopilo veškeré folklorní jevy, ale dětské folklorní soubory jsou přínosnou a chvályhodnou mimoškolní aktivitou.

Cílem mé diplomové práce bude zmapovat historii a současnost folklorního souboru *Písečan* a jeho dětské složky *Písečánek*. Pokusím se zhodnotit přínos činnosti souboru *Písečánek* pro jeho dětské členy, a to formou dotazníkového šetření mezi dětmi a také mezi vedoucími souboru. V poslední části své práce navrhnu model výukové jednotky hudební výchovy, během které uplatním získané poznatky o folkloru a prácheňské lidové písni.

Hlavní motivací pro ztvárnění této diplomové práce byl můj kladný vztah k folkloru a lidové písni. Já osobně jsem se v roce 2011 stala členem dětského folklorního souboru *Písečánek*, kde jsem působila jako hudební akordeonový doprovod v lidové kapele *Parkánek* až do roku 2018. Před vstupem do folklorního souboru jsem se lidové písni značně věnovala, akordeon mi ji dokázal více přiblížit. Takovýto žánr jsem nikdy nepokládala za cizí, naopak mi přirostl blíže k srdci. Léta mého působení v souboru plynula a já si stále více

[1] ÚLEHLA, V. *Živá píseň*. Praha: Borový, 1949. s. 338.

uvědomovala důležitost folkloru, proč našim vždy trpělivým vedoucím hodně záleželo na fungování dětského folklorního souboru. Myslím si, že v souboru byla už od samého počátku dobře nastavená atmosféra, vedoucí tím dokázali udržet v dětech nadšení, které stále přetrvává.

Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. V první kapitole definuji folklor a další pojmy, okrajově vymezuji etnografické regiony, zaměřuji se převážně na jižní Čechy, podrobněji popisuji region Prácheňska. Ve druhé kapitole se zabývám prácheňskou lidovou písní, lidovými nástroji, tanci a kroji na Prácheňsku. V rámci třetí kapitoly popisuji vznik *Písečanu* a *Písečánku* a jejich působení na veřejnosti. Závěrečná čtvrtá část navazující na praktickou sekci objasňuje psychologický vliv na dětské členy v souboru. Během svého výzkumu probíhajícího mezi členy dětského souboru zjišťuji jejich vztah k folkloru a lidové písni, jejich rozvoj v oblasti hudební, ale i sociální. Zajímají mě i postoje a nastavené hodnoty vedoucích dětského folklorního souboru, proto je do výzkumu taktéž zapojuji. Dále v práci popisuji průběh hodiny hudební výchovy s využitím mezipředmětových vztahů na základní škole. Ze získané odezvy vyvozuji příslušné závěry.

Knižní zdroje jsem, vzhledem k zaměřenosti diplomové práce na region Prácheňska, převážně vyhledávala v Písku, jihočeském městě, ve kterém sídlí *Prácheňské muzeum,* městská knihovna a folklorní soubor *Písečan* s *Písečánkem*. Veškeré informace jsem začala zjišťovat nejprve v muzeu, poté v knihovně, ale také u vedoucích dětského folklorního souboru, kteří mně osobně předali rady nebo odkázali na další zdroje. Zúčastnila jsem se přednášky známého etnomuzikologa Lubomíra Tyllnera konané v Českých Budějovicích a navštívila také v písecké *Domovince* pamětnici prvotně založeného souboru *Písečan*. Na základě všech nasbíraných podkladů jsem zpracovala tuto diplomovou práci.

1 FOLKLOR A FOLKLORNÍ REGIONY

1.1 POJMOVÉ VYMEZENÍ

Folklor

Při vyslovení slova folklor se většině z nás s alespoň nepatrnými znalostmi daného tématu vybaví lidová hudba, písně, tance, zvyky a obyčeje, ústní lidová slovesnost a s ní spojené vyprávění pohádek či pověstí aj. Termín folklor pochází z anglických slov folk (lid) a lore (tradice). Angličan Walter J. Thoms původně pojem označil jako *to, co lid zná (*folk – lid, lore – vědomosti) a poprvé jej použil v roce 1846.[2]

Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska obsahuje mnoho pojmů vztahujících se k lidové kultuře. Mimo jiné je zde objasněn i samotný pojem folklor, autor ho považuje za *osobité, formálně a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, závislé na tradování a těsném spojení se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva i městského lidu.*[3] Lidovou kulturu a folklor také popisuje známý národopisec a pedagog Václav Frolec ve své knize *Prostá krása*, kde poukazuje na rozdílnost těchto dvou pojmů. *Lidová kultura, nepřesně a zúženě někdy označovaná jako folklor, zahrnuje širokou škálu projevů hmotného, sociálního a duchovního života lidu: nejrůznější druhy zaměstnání a obživy, stavitelství a bydlení, odívání, stravu, způsob přepravy, výtvarné projevy, příbuzenské a sousedské vztahy i s nimi spojené instituce, obyčejovou tradici a obřadní kulturu, vědění a víru, slovesné, hudební, dramatické a taneční umění. Pouze poslední čtyři umělecké složky lidové kultury spadají pod souhrnný pojem folklor.*[4]

Vyhledávané klíčové slovo folklor se však ve slovnících liší. Klimeš definuje folklor jako lidovou slovesnost, ve starším pojetí jako lidovou kulturu vůbec, chápe pojem zřídka i jako folkloristiku, kterou vysvětluje jako vědu zabývající se folklorem.[5] Jandourek folklor považuje za součást místní kultury a životního stylu určité komunity. Hovoří o tom, že folklor je vytvářen spontánně, kolektivně, neprofesionálně a improvizovaně, je závislý na prostředí své komunity a plní v ní i mimoestetické funkce. Zmiňuje i souvislost folkloru se

[2] LEŠČÁK, M. a O. SIROVÁTKA. *Folklór a folkloristika: o ľudovej slovesnosti*. Bratislava: Smena, 1982.
[3] BROUČEK, S. a R. JEŘÁBEK. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 2. svazek. Praha: Mladá fronta, 2007. s. 219.
[4] FROLEC, V. *Prostá krása: deset kapitol o lidové kultuře v Čechách a na Moravě.* Praha: Vyšehrad, 1984. s. 5.
[5] KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov.* Praha: SPN, 1981.

sociologií, pro kterou je folklor důležitý jako součást životního stylu komunity. Zdůrazňuje rozdílnost pojmů folklor a folklorismus, který vysvětluje jako *kulturní aktivity určené pro publikum mimo komunitu, s různým stupněm provozované bez původních sociálních funkcí vlastních skutečnému folkloru.*[6] Do folkloru zařazuje pověsti, hudbu, ústní tradice, přísloví, vtipy, lidovou moudrost a pověry, pohádky, zvyky, které jsou tradicí dané kultury, subkultury či skupiny.[7] Termín folklorismus byl odvozen od slova folklor, významově s ním souvisí, ale po obsahové stránce se podstatně odlišuje. O folklorismu se v *Národopisné encyklopedii Čech, Moravy a Slezska*[8], ale i v publikaci *Od folkloru k folklorismu*[9] hovoří jako o druhé existenci folkloru se snahou o uchování, rozvíjení a přenášení projevů tradiční kultury.

Ve slovnících českých synonym se vedle slova *lidový* objevuje pojem *obyčejný*, z čehož vyplývá, že se právě takovéto označení může týkat kulturně níže postavených vrstev venkovského obyvatelstva. I přesto, že lid jako národ či později specifická společenská skupina byl považován za tvůrce folklorních textů, dnešní folkloristika vymezuje folklor daleko šířeji. Totiž názor, že nositelem může být jakákoli společenská skupina, přičemž skupiny se mohou od sebe různě lišit, a to regionálně, etnicky, ale i generačně či profesně, zastává americký folklorista Alan Dundese. *Vlastním folklorem disponuje každá sociální skupina vyznačující se minimálně jedním sdíleným faktorem, na jehož základě vytváří vlastní tradice.*[10] Tradiční lidová kultura, jež je nedílnou součástí kulturního dědictví, se na rozdíl od dědictví hmotného díky novým nápadům a myšlenkám neustále vyvíjí a přetváří.

Folklorismus je spíše projevem masové kultury, kdy se jedná o zprostředkování a předvádění lidové kultury z druhé ruky. Ve své knize *Folklor atomového věku* Petr Janeček popisuje folklor jako sociální produkt a jeho šíření v současné době. Tvrdí, že folklor neustále žije a v budoucí době žít bude díky dnešnímu technickému věku satelitní televize, internetu, mobilním telefonům a dalším jiným technologiím, prostřednictvím kterých se šíří a za předpokladu technického zdokonalování šířit dál bude. Ačkoli byl folklor zpočátku šířený pouze pomocí přímé, kontaktní komunikace tváří v tvář, tedy nejčastěji ústní formou,

[6] JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. s. 88.
[7] JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012.
[8] BROUČEK, S. a R. JEŘÁBEK. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 2. svazek. Praha: Mladá fronta, 2007.
[9] PAVLICOVÁ, M. a L. UHLÍKOVÁ. *Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku.* Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997.
[10] BITTNEROVÁ, D. a P. JANEČEK. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti.* Praha: Národní muzeum, 2011. s. 8.

na dnešní medializovanou společnost se dokázal nebývale adaptovat. Folklorní texty a produkty jsou vedle tradiční ústní formy předávány i pomocí písma, tisku, rozhlasu, ale i již zmíněné televize či internetu. Jestliže si lidé budou při setkáních vyprávět či zpívat, folklorní texty se ústní formou budou rozšiřovat i nadále.[11]

Folklor je možná vnímán jako něco dávného a zastaralého, ale také v dnešní době vzácného. *Folklor rozhodně není pouhým přežitkem, nefunkčním pozůstatkem zaniklým stádiím kulturního vývoje ani pouhým historickým dokladem dávné venkovské společnosti. Folklor ale může sloužit i jako nástroj naplňování lidské touhy po autenticitě a starých dobrých časech, být koníčkem nebo způsobem trávení volného času.*[12] Antonín Robek a Josef Vařeka v knize *Jihočeská vlastivěda* uvádějí myšlenku, že kresby významných malířských umělců dokázaly povýšit prostý folklor jižních Čech na poklady národní kultury. Člověk se snaží udržovat něco, co kdysi mezi prostým lidem vzniklo, ač už formou mluvenou, psanou či kreslenou.[13]

Dětský folklor

Svébytná etapa lidského života představována jako dětství dostala konkrétnější podobu až ve druhé polovině 18. století, přičemž ještě na konci 19. století bylo dítě pedagogy chápáno jako nedokonalý dospělý. Díky takovému přístupu k dítěti nebyla myšlenka zajímat se o dětský folklor zpočátku ani nastolena. Tedy dětský folklor jako termín nebyl od prvopočátků známý, ba naopak ho řadíme mezi novější termíny. Jejím pojmovým vymezením se etnologové začali zabývat až v šedesátých letech 20. století. Na počátku 19. století byly dostupné první zápisy dětského folkloru, zaznamenávaly se zejména dětské popěvky a písně ke hrám, avšak obvykle se stávalo, že chyběl záznam a popis hry či byla postrádána melodie u zápisu tanců, na což upozornila folkloristka a sběratelka Olga Hrabalová. Dalším významným sběratelem a autorem ojedinělé sbírky *Naše děti*, ve které svoji pozornost věnoval převážně dětem a jejich běžné každodenní zábavě, byl folklorista František Bartoš.[14]

[11] BITTNEROVÁ, D. a P. JANEČEK. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti.* Praha: Národní muzeum, 2011.
[12] Tamtéž s. 7.
[13] ROBEK, A a J. VAŘEKA a kol. *Jihočeská vlastivěda: národopis.* České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1987.
[14] SCHAUEROVÁ, A. *Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí v oblasti dětského folkloru*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2006.

Folklor pro děti a folklor dětí není jedno a totéž. Na dětský folklor bývá nahlíženo dvěma pohledy, záleží na tom, kdo je jeho nositelem. U folkloru pro děti je nositelem a interpretem dospělý (rodič), který dětem předčítá pohádky, říkanky, např. *Vařila myšička kašičku*. Zato do folkloru dětí patří všechno, co si samy děti vytvořily mezi sebou. Jsou to například folklorní skladby, které vznikají či zdomácňují, tradují se a používají pouze mezi dětmi, nebo také hry a hádanky, jimiž se samy zabaví na celé odpoledne.

Dětský folklor převážně udržují děti přicházející s různými aktualizacemi a inovacemi. Avšak jejich repertoár mohou značně inovovat a ovlivnit i dospělí, kterými se děti nechávají do určitého věku inspirovat a vést. Dospělí naučí děti určitou píseň, hádanku, hru či říkanku, někdy je zapotřebí opravit pasáže, jež se děti naučily chybně. Mnoho různých her převzaly děti od dospělých pouhým opakováním. Proto není vždy jednoznačné, zda se jedná o folklor dětí či folklor pro děti.[15] Písně a pohádky se kdysi dávno předávaly dětem a šířily v domácím prostředí třeba za dlouhých zimních večerů při draní peří, a právě to i obyčejnou práci dokázalo povýšit na zábavu.

Regionální kultura

Hovoříme-li o regionální kultuře, vnímáme její vztah k určitému konkrétnímu území, regionu, ale také odlišitelnost od jiných regionálních kultur. Regionální kulturu lze snadno vypozorovat prostřednictvím jejích projevů a typických znaků daného regionu, jako například hmotné a nehmotné kulturní dědictví, specifické formy života, úroveň vzdělanosti, regionální identity a mentality, specifické stereotypy chování, specifické tradice aj. Regionální kultura v sobě obsahuje jak prvky tradiční, lidové, populární, masové, tak i prvky jiné kultury. Pojem *kulturní* či *sociokulturní region* si můžeme vyložit jako *časoprostorový průsečík či průnik minulých a současných společenství a jejich kultur.*[16] Pojmy regionální kultura a kulturní region spolu úzce souvisí, jedná se o velmi podobný, až možná identický pohled na tutéž problematiku.

Etnografické oblasti

Etnografické oblasti (regiony), česky národopisné oblasti mají svá určitá kulturní specifika, na základě kterých je od sebe odlišujeme. Mezi různými regiony nacházíme tak

[15] BITTNEROVÁ, D. a P. JANEČEK. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti.* Praha: Národní muzeum, 2011.
[16] PATOČKA, J. a E. HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví.* Praha: ASPI, 2008. s. 113.

rozdíly převážně v lidových krojích, architektuře, stravě, zvycích, folklorních projevech a v neposlední řadě v nářečích. Rozlišující znaky typické pro daný region bývají patrné na první pohled a na základě několika složek lidové kultury se vyčleňují etnografické oblasti. Národopisné oblasti jsou oproti kulturnímu regionu, šířeji vymezenému území, ostře ohraničené vzhledem ke svému okolí. Vnímáme je jako kulturně vyhraněná území, která bývají většinou součástí větších kulturních komplexů. Etnografií, tedy specifickými kulturními znaky na daném území, vymezováním oblastí, rozdílností mezi regiony a kulturou lidu určitého národa, se zabývají etnologové či národopisci.

1.2 ETNOGRAFICKÉ REGIONY V ČECHÁCH A NA MORAVĚ

Projevy tradiční lidové kultury se v jednotlivých národech vyskytují nerovnoměrně. Stejně tak v individuálních regionech, městských a vesnických společenstvích a společenských vrstvách na území České republiky nacházíme odlišnosti. Každý z nás žije na určitém místě republiky a při překročení hranice rodného kraje či okresu se setkává s obyvateli, jejichž území se vyznačuje specifickými a jedinečnými rysy. Velmi často se snažíme vybavit si přibližné hranice se sousedním územím a typickou charakteristiku dané oblasti.

Na území Čech, Moravy a Slezska existují etnografické oblasti, kde si lidé uchovávají tradiční lidové zvyky z dávných dob, a to jsou například písně, tance, kroje či nářečí. Etnografických regionů je hned několik a jednotlivé zvyky se mezi nimi méně či více liší. Česká republika rozděluje svoje území do 17 národopisných oblastí. V Čechách nejvíce dominuje region Chodska ležící v kulturní zóně jihozápadních Čech. Poměrně velké množství národopisných oblastí se vyskytuje i v jižních Čechách. Těmito oblastmi, zvláště regionem Prácheňským, se budu zabývat v následující kapitole. Avšak jsou i určité části Česka, převážně oblast středních Čech, kterým nenáleží rysy národopisných oblastí a které lze považovat spíše za kulturní oblast. Hranice českých regionů na rozdíl od Moravy jsou méně ostré, většinou spolu ani nesousedí.

Na Českomoravském pomezí leží významná oblast Horácka, která patří zhruba jednou polovinou Čechám a druhou jižní Moravě. Tradiční lidová kultura jižní Moravy, jež se dostala dokonce i na seznam světového dědictví UNESCO, je oproti Jihočeskému kraji a zbylé části Česka ve větší míře oslavována, hýčkána a stále rozvíjena. Etnografické regiony v Čechách mají bohužel menší význam než na Moravě. Zvláště oblasti Haná, Moravské Slovácko, Valašsko a Lašsko jsou velmi proslulé. Díky přístupu místních lidí a postupnému

zasvěcování potomků do tradic regionu, nepochybuji o tom, že folklor na Moravě bude ještě žít dlouhá staletí.[17] Všechny etnografické oblasti zřetelně znázorňuje obrázek 1.[18]

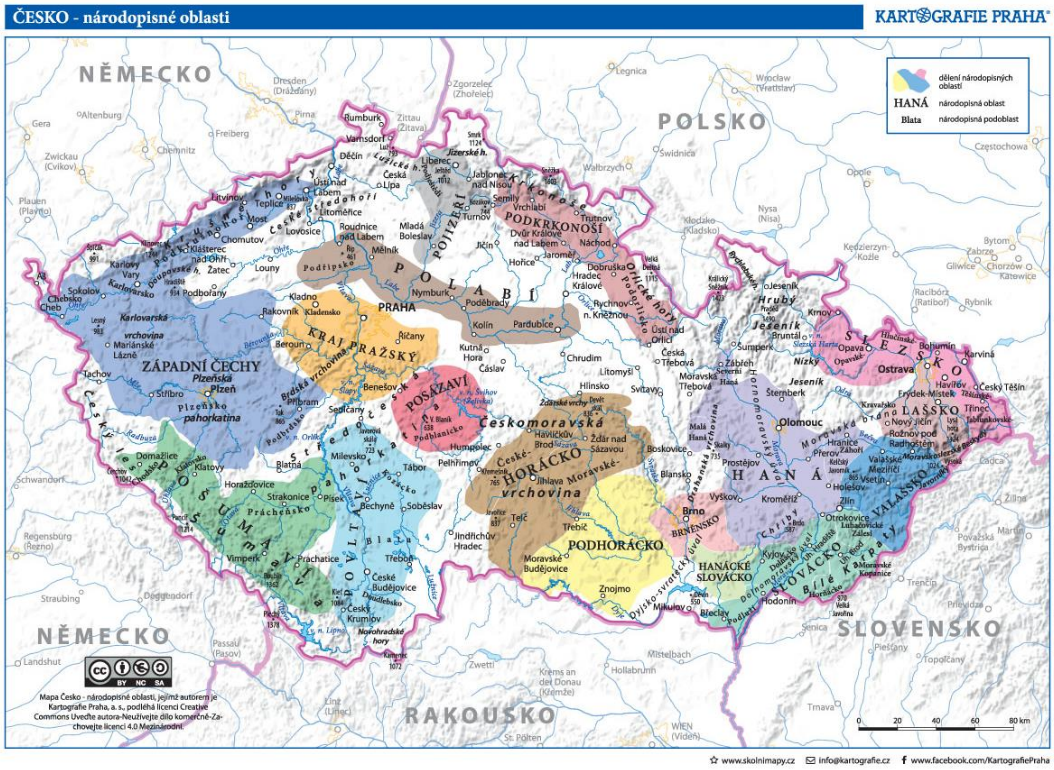

Obrázek 1: Etnografické oblasti

Jelikož tradice jsou běžnou součástí našich životů, neměli bychom je opomíjet. Po celé České republice působí folklorní soubory, a právě ty nám pomáhají tradice a lidové zvyky udržet v paměti.

1.2.1 REGION JIŽNÍCH ČECH

Jižní Čechy jsou poměrně rozsáhlým krajem, zaujímají více než jednu čtvrtinu Čech. Jako v ostatních krajích, tak i v jižních Čechách je důležité ctít tradice a vytvořit podmínky k tomu, aby se zde co nejdéle a hlouběji udržely i starší projevy lidového umění. Pohádky, pověsti, vyprávění, lidové písně, říkadla, pranostiky, to vše je ústní lidová slovesnost. Byla tu odjakživa, ale s vývojem člověka a staletími se i ledacos mohlo změnit. Objevují se zde i projevy hudební, dramatické a taneční, tedy hudba a lidové tance. Kromě písní, pohádek a tanců si Jihočeský kraj uchovává specifické rysy z hlediska tradiční lidové kultury,

[17] HEŘMANOVÁ, E. a P. CHROMÝ a kol. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní reálie a kultura v regionech Česka.* Praha: ASPI, 2009.

[18] *Česko – mapa národopisných oblastí.* ŠkolníMapy [online]. © 2023 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://skolnimapy.cz/dlc/narodopisne-oblasti-ceska/

zejména architektury, krojů, rukodělných aktivit. Také zvyky a další jiné hodnoty jsou významné pozůstatky, které dodnes v kraji dožívají jako součást života nejstarší a staré generace.[19]

Celou etnografickou oblast jižních Čech vzhledem k její rozlehlosti rozdělujeme podle odlišujících a typických znaků na menší území, jež vznikla v důsledku historické lidské sounáležitosti, kdy byl lid často isolován do jednotlivých částí jižních Čech. Přestože se jednotlivé jihočeské regiony, zvláště v některých projevech, od sebe liší, i v této rozdílnosti nacházíme soulad a vzájemné prolínání. Jiřina Langhammerová dělí jihočeskou oblast do čtyř významných celků – národopisných oblastí: Doudlebsko, Blata, Táborsko neboli Kozácko a v neposlední řadě rozsáhlé Prácheňsko.[20] V každé z těchto oblastí působí folklorní soubory: *Doudleban, Blaťácký soubor Ševětín*, *Kovářovan*, *Prácheňský soubor Strakonice*.[21]

1.2.1.1 Královské město – působiště folklorního souboru *Písečan* a *Písečánek*

V Jihočeském kraji čeští panovníci založili ve 13. století ke své ochraně hrad a při něm královské město. Výhradně Přemyslu Otakarovi II. je připisována výstavba a rozvoj města. Podél řeky Otavy vznikly první osady a začalo rýžování zlata z řeky. Snad na počest říčního sedimentu štědrého na vzácný kov, který byl po dlouhá staletí zdrojem jeho bohatství, město pojmenovali **Písek**. Bylo to bohaté město, není divu, že rychle vzkvétalo, a to i díky obchodní *Zlaté stezce*, která městem procházela. I když se zlato z Otavy v dnešní době netěží a kdysi čilý obchodní ruch na *Zlaté stezce* utichl, královské město nezaniklo a je pořád významné, a to nejenom nejstarším dochovaným kamenným mostem v Čechách.

V královském hradu, založeném Přemyslem Otakarem II., dnes sídlí *Prácheňské muzeum* s bohatými sbírkami a expozicemi týkajícími se historie města. Další významné a dominantní budovy se nacházejí v oblasti velkého náměstí a v jeho blízkém okolí, např. barokní budova městské radnice a gotický kostel. Písek není zajímavý pouze svojí historií, je to živé město patřící mezi destinace vyhledávané turisty, oblíbené město studentů plné středních a základních škol, ale také město *v moři lesů*. [22]

[19] SOUKUPOVÁ, Z. *Jihočeské tance: metodický materiál*. 2. vyd. České Budějovice: Krajské kulturní středisko, 1980.
[20] LANGHAMMEROVÁ, J. *Jižní Čechy: kraj – lidé – tradice*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2011.
[21] *Folklorní soubory.* Lidová kultura [online]. © 2023 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.lidovakultura.cz/folklorismus/folklorni-soubory/
[22] *Historie města.* Město Písek [online]. © 2015 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.mesto-pisek.cz/historie-mesta-pisek/ds-1027/p1=29503

Jelikož král a císař Karel IV. tehdy označil Písek za hlavní město Prácheňského kraje, folklorní soubor *Písečan* a dětský folklorní soubor *Písečánek* se tak stal součástí folklorního regionu Prácheňska.[23]

1.3 PRÁCHEŇSKÝ KRAJ JAKO ETNOGRAFICKÝ SUBREGION

Prácheňsko je etnografický subregion Pošumaví a historické území, rozkládající se na jihozápadě Čech, a to konkrétně na části dnešního Jihočeského, Plzeňského a jihu Středočeského kraje. Pojmenování si vysloužilo podle hradu Prácheň u Horažďovic, který byl střediskem správy Prácheňského kraje od poloviny 11. století až do vrcholného středověku, kdy se hlavním centrem stal Písek.

Přírodní osa Prácheňska se zhruba shoduje s povodím řeky Otavy a jejích přítoků. Vnější pásmo Šumavy vytvořilo na jihu přirozenou hranici, dále přecházelo území až na sever v Šumavské podhůří a Vltavskou pahorkatinu, na severozápadě hraničila oblast s pásmem Brd. Od dob středověku se rozsah Prácheňského kraje neustále proměňoval. Jako samostatný kraj v roce 1850 bohužel zanikl.[24] Území Prácheňska se poté skládalo z jednotlivých celků, byla to oblast strakonická, písecká, sušická, horažďovická a částečně prachatická, vimperská a vodňanská. Prácheňsko se rozdělilo také do tří podoblastí – Podlesí, rozprostírajícího se na území mezi Volyní, Vimperkem a Prachaticemi, Netolicko a Stašsko, území Stach, bývalé České rychty strážců pomezí. V roce 1949 bylo Prácheňsko roztrženo mezi kraje Českobudějovický a Plzeňský a v roce 1960 byla oblast Sušicka přenechána Západočeskému kraji.

Prácheňský kraj je charakteristický svými kroji (strakonickým, písecký a stašským), písněmi, dudáckou muzikou, starými zvyky, tanci a vyprávěnkami.[25]

Hlavní činností obyvatelstva byla práce v zemědělství. Převážně v horských oblastech se poměrně dlouho udržel tradiční způsob hospodaření a rozvíjela se podomácká výroba. Obživu dávalo pole či les a pak také cesty za prací do ciziny, což se týkalo hodně

[23] ŠINDELÁŘ, J. *Knížka o Písku: průvodce městem jeho dějinami a kulturní* historií. 1. vydání. Písek: Okresní muzeum, 1985.
[24] *Prácheňsko.* Tradice dnes [online]. © 2012 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.tradicednes.cz/prachensko.html
[25] SOUKUPOVÁ, Z. *Jihočeské tance: metodický materiál*. 2. vyd. České Budějovice: Krajské kulturní středisko, 1980.

světáků – sezónních zemědělců, řemeslníků, hudebníků a cirkusáků, a to hlavně z chudších osad Šumavy.[26]

Jako každý region, tak i tento má svůj vlastní neopakovatelný charakter, daný přírodními krásami, jedinečnou kulturou a staletými tradicemi jeho obyvatel. Takovýto charakter se odráží ve folkloru i v rukodělných výrobcích a produktech. Produkty jsou s poctivostí vyráběny talentovanými řemeslníky, jejichž duše je součást výrobku, nebo vznikly štědrostí přírody. Všechny výrobky pocházející z Prácheňského kraje mají i svoji regionální značku, je to jedna z cest, jak umožnit zviditelnění produkce místních výrobců. Cílem regionální značky je ukázat trochu jiný pohled na náš venkov, pohled soustředěný na zručnost, talent a tvořivost místních obyvatel. Držitelé prácheňské značky reprezentují svá řemesla, jako je krajkářství, dřevořezba, košíkářství, keramika, drátenictví, sklářství. Ale také zemědělských producentů nalezneme celou řadu, společně se zpracovatelskými obory: pekaři, cukráři, uzenáři.[27]

O zajímavostech Prácheňského kraje by se měli dozvídat nejenom místní občané, ale také ti, kteří náš bohatý kraj pouze někdy navštíví, aby vůbec věděli, kam až oblast Prácheňska zasahuje, přestože dnes už Prácheňský kraj považujeme za bývalé území. Kdo dokáže ocenit poctivou práci a má chuť se dozvědět něco více i o jiném kraji než o tom svém, třeba si přečte nějaký poutavý článek o Prácheňsku a jistě bude mile překvapen.

[26] *Prácheňsko.* Tradice dnes [online]. © 2012 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.tradicednes.cz/prachensko.html
[27] ČADILOVÁ, K. Když se řekne Prácheňsko. *Doma na Prácheňsku*. Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2012.

2 PRÁCHEŇSKÁ LIDOVÁ PÍSEŇ

2.1 OBECNĚ O LIDOVÉ PÍSNI

Zjevy nejčistší hudby národní jsou písně lidové.[28]

Lidová píseň je formulována jako hudebně slovesný útvar generačně předávaný ústní formou. Je vytvořena jedním neznámým autorem, laikem, ale postupem času se stává majetkem celého kolektivu, jež pomáhá píseň dotvářet a podílí se na jejích obměnách. [29]

O lidové písně se dlouhá staletí nikdo nestaral, nikdo texty lidové nezapisoval, protože byly považovány za obyčejné. Teprve začátkem 19. století se zrodil zájem o lidovou kulturu. Do této doby se vše událo jen pouhou náhodou, získat jakékoliv hudební prameny bylo náročné. Ty nejstarší písně měly převážně náboženský charakter, ale také se nalézaly písně vojenské či studentské – obchůzkové psané česko-latinsky. Jedny z nejstarších památek nalezneme v 15. století v *Jistebnickém kancionálu*. Dochování celé melodie či celého textu nebylo samozřejmostí, třeba byla zaznamenaná pouze jedna sloka a zbytek někdo dokomponoval. Jestliže se nalezl text, ale chyběla melodie, u písně si lid napsal, *zpívá se jako (jiná lidová píseň).*[30]

Není snadno vyčísti věrně, správně a bez velké námahy píseň z not. Hrubé obrysy jsou to, kterými noty mluví; jemné odstíny v písni, co ji zaokrouhluje, co ji oduševňuje, toho se zpravidla nedozvídáme z not. Mnoho třeba si tu domysliti.[31]

2.2 CHARAKTERISTIKA PRÁCHEŇSKÉ LIDOVÉ PÍSNĚ

V kraji Prácheňském působila od nepaměti řada výborných zpěváků a hudebníků. Obyvatelé Prácheňska, jakožto lid zpěvný a muzikální, si rádi zpívali v domácím prostředí, v hostinci, ale i v kostele, při práci či společném posezení na návsi s přáteli. Ne nadarmo bývá Prácheňsko nazýváno krajem muzikantů, někdy také krajem Švandy dudáka, asi nejznámějšího zdejšího lidového muzikanta.

[28] JANÁČEK, L. *O lidové písni a lidové hudbě: dokumenty a studie.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. s. 177.
[29] *Etnomuzikologie*. Wikisofia [online]. © 2013 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Etnomuzikologie#cite_ref-1
[30] TYLLNER, L. *Lidová píseň napříč stoletími* [přednáška]. České Budějovice: Jihočeské folklorní sdružení, 16. října 2022.
[31] JANÁČEK, L. *O lidové písni a lidové hudbě: dokumenty a studie.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. s. 146.

Lidovou píseň Prácheňska charakterizuje západní instrumentální písňový typ, kdy prvotně vzniká melodie a až po ní následuje vznik textu, který se melodii přizpůsobuje. Texty většinou převažují nad melodií, a tak typické je i zpívání textů různých písniček za stejného nápěvu. V písních je běžnější durová tónina, u obřadních zpěvů a koled lze nalézt i pozůstatky starých tónin. Ne všechny lidové písně Prácheňska mají původ v tomto regionu, spousta z nich se do kraje dostala z dalších krajů naší země. Dokonce i melodie z Bavorska a Rakouska jsou známé v kraji Prácheňském. Místo původu lidových písní nelze vždy přesně určit, ale někdy napomůže dialekt specifický pro daný kraj. Existuje i několik variant jednotlivých lidových písní, avšak mnohdy se neví, která z verzí vznikla jako první.[32]

Z písní na Písecku vynikají dvě starodávné: *Když jsem já šel tou Putimskou branou* a *Už se ten Tálinskej rybník nahání*. Z Putimské brány situované v Písku zbyla jen bašta, která by mohla vyprávět všem kolemjdoucím, jak tudy kdysi chodíval student Mikoláš Aleš a prozpěvoval si už tehdy zlidovělou studentskou píseň.[33] Pro obyvatele Písku, ale i pro folklorní soubory *Písečan* a *Písečánek* se píseň stala hymnou a srdcovou záležitostí.

2.2.1 SBĚRATELÉ PRÁCHEŇSKÉ LIDOVÉ PÍSNĚ

Z úst našeho lidu, nedávno ještě tak zpěvných, národní písně buď již docela vymizely, buď právě nyní mizejí působením novověké vzdělanosti. Značný jich počet zachráněn ještě včas od jisté záhuby ve sbírkách a uschován v několika výtiscích v knihovnách veřejných a soukromých.[34]

Asi nejvýznamnějším sběratelem prácheňských lidových písní byl Josef Režný, strakonický dudák žijící v letech 1924–2012, který za svůj život na Prácheňsku shromáždil více než 1800 lidových písní, kolem 60 lidových tanců a zaznamenal i notové zápisy lidové hudby.[35] Dětský soubor *Písečánek* čerpá z jeho sbírek, například píseň *Naše pec, to je pec* (viz příloha 1) byla využita ze sbírky *Lidoví zpěváci na Prácheňsku*.

Výrazným sběratelem na Písecku byl Josef Janda, který sběratelskou činnost pro své potěšení vykonával o svátcích a jiných volných dnech, protože se musel věnovat i svému

[32] NOVOTNÁ, I. *Prácheňsko v lidové písni.* Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2013.
[33] VOKROJ, M. a K. VOTAVA. *Dvě z Písecka: Když jsem já šel tou putimskou branou, Už se ten Tálínskej rybník nahání.* Písek: hudební oddělení okresní lidové knihovny, 1964.
[34] JANÁČEK, L. *O lidové písni a lidové hudbě: dokumenty a studie.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. s. 145.
[35]NOVOTNÁ, I. *Prácheňsko v lidové písni.* Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2013.

povolání. Z jeho souboru si *Písečánek* vypůjčil koledu *Já jsem přišel k vám* (viz příloha 2), jež se stala součástí vánočního pásma spolu s koledou *Vzhůru pacholátka*.[36]

V regionu Prácheňska působilo mnoho význačných sběratelů, jedním z prvních byl na počátku 19. století František Ladislav Čelakovský. Sbírku *Písně a říkadla*, která obsahuje 360 písní prácheňských, sepsal velmi známý spisovatel K. J. Erben, Čeněk Holas nasbíral v této oblasti přes 800 písní, Karel Weis písně publikoval ve svém díle *Český jih a Šumava v písni*. Na Písecku sbíraly lidové písně tyto ženy: Anna Regina Husová zajímající se i o prácheňský kroj a Ludmila Danešová, žačka Reginy Husové.[37]

Písecká rodačka Ludmila Danešová[38] měla opravdu pestrý život. Z novin *Píseckého světa* se dočítám o jejím nebývalém hudebním nadání, kdy jako zpěvačka a klavíristka procestovala celé Československo.[39] Pro Písek byla vzácnou osobností, jak jsem již výše uvedla, zabývala se sbíráním lidových písní, ale také svým uměním přispěla folklornímu souboru *Písečan*, o čemž se hlavně zmíním ve třetí kapitole.

2.3 INSTRUMENTÁLNÍ HUDBA NA PRÁCHEŇSKU

Instrumentální hudba bývá doprovázena zpěvem či tancem a skládá se z různých nástrojových skupin. V Jihočeském kraji mluvíme převážně o nástrojích dechových (aerofonech) a strunných (chordofonech). Užívají se také nástroje, které nelze srovnávat s úrovní hudebních nástrojů, vydávají totiž specifické zvuky: samoznějící (idiofony) – klapačky, řehtačky, chřestítka, vozembouchy; blanozvučné (membranofony) – fanfrnoch. Tyto prosté nástroje byly vyráběny podomácku a využívány při koledách či masopustních

[36] JANDA, J. *Prácheňský zpěvník: lidové písně z okolí Paračova na Strakonicku a z okolí Písku*. Písek: Obvodní národní výbor, 1970.
[37] REŽNÝ, J. *Lidoví zpěváci na Prácheňsku: sborník lidových písní z Prácheňska*. Praha: Panton, 1979.
[38] Pohovořit s osobností, jako je Ludmila Danešová, už díky tomu, že stála u zrodu souboru *Písečan*, je dnes bohužel nemožné, avšak setkání s její dcerou Radmilou Danešovou se mi poštěstilo. Bylo mi řečeno, že paní Radmila Danešová ve svých 95 letech pobývá v Písku v domově důchodců, a tak jsem se rozhodla ji navštívit s cílem tuto ženu blíže poznat a dozvědět se něco o jejím životě a hlavně o lidových písních, které její maminka sbírala. Vzhledem k jejímu věku paní Radmila už nebyla schopná ani krátké diskuse, ale neustále se při mých otázkách a pokusu o rozhovor usmívala. Myslela jsem si, že zazpíváním lidové písně jí zvýrazním úsměv na tváři, a proto jsem začala zpívat píseckou studentskou *Když jsem já šel tou Putimskou branou*. Síla této písně se výrazně projevila a do očí mi vyhrkly slzy, když si paní Danešová v půli písničce začala se mnou prozpěvovat. To je důkazem, že píseň je pro starší lidi opravdovou terapií, člověka osloví úplně jiným způsobem než slovní komunikace. Setkání s ní se mi vrylo hluboko do mé paměti a já chtěla paní po měsíci navštívit znova, jenomže při kontaktování zdravotní sestry jsem obdržela smutnou zprávu o úmrtí Radmily Danešové. Zhruba po týdnu o této laskavé a významné ženě vyšel v *Píseckém světě* článek, jenž přikládám v příloze 3.
[39] KONŠTANTOVÁ MAŠÍKOVÁ, I. Radku Kysilkovou doprovodilo slunce. *Písecký svět.* Písek: OS Písecký svět, 2022.

průvodech. Nejsou typické jen pro náš region, ale z hlediska jejich jednoduchosti byly uplatňovány v Čechách, na Moravě i ve Slezsku.[40]

Mladík Švanda, hlavní postava knihy od Josefa Pavla, se vydává do světa se svými dudami, aby vydělal nějaké peníze a následně si mohl vzít svoji milou za ženu. Zda byl dudák Švanda skutečnou historickou postavou, o tom se dodnes vedou spory. Avšak hlavním posláním příběhu bylo oživit tradici dudáctví, a ta se opravdu ujala a je charakteristická pro celé Prácheňsko, zvláště se pojí s městem Strakonice a jeho okolím. O existenci dud svědčí již první historické zprávy z 18. století. Původní dudy se nafukovaly ústy, ale ty postupem času byly nahrazeny modernějšími s pomocným měchem. K dudám se často do kapel připojovaly v hojném počtu také housle, raritou jižních Čech byly housle „krátké" se zkráceným krkem, později pojmenované „krátkokrké". K houslím a dudám přibyla navíc basa.[41]

Oproti libému zvuku dud se na Prácheňsku rozšířila hudba dechová, tzv. dechovka, dříve označovaná jako plechová muzika, která je složená zejména z žesťových nástrojů. Dechovou hudbu dále doplňovaly klarinety, později také bicí. V neposlední řadě nelze opomenout oblíbené lidové muzikanty hrající na harmoniku či heligonku.[42]

Lidová kapela doprovázející dětský folklorní soubor *Písečánek* momentálně hraje ve složení: troje housle, jedny dudy, jedna harmonika. Tanečníci při svých vystoupeních občas používají jednoduché nástroje samoznějící či blanozvučné.

2.4 TANCE NA PRÁCHEŇSKU

Složitým dílem uměleckým, národním – hudebním, pohybovým a slovesným jsou tance lidové.[43]

Lidová muzika dokázala zpěv a tanec značně ovlivnit. Tanečníci jakéhokoliv souboru museli svůj přednes ať už pěvecký, tak i taneční dudáckému doprovodu vždy přizpůsobit. Mezi hlavní rysy tanečního pohybu, které jsou charakteristické i pro zpěv, patří plynulost a měkkost. Aby tanečník zvládl jihočeský styl tance, měl by mít dobře vypérované

[40] MOTLOVÁ, M. *Průvodce lidovou kulturou.* Praha: Knižní klub, 2016.
[41] ROBEK, A a J. VAŘEKA a kol. *Jihočeská vlastivěda: národopis.* České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1987.
[42] NOVOTNÁ, I. *Prácheňsko v lidové písni.* Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2013.
[43] JANÁČEK, L. *O lidové písni a lidové hudbě: dokumenty a studie.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955. s. 177.

nohy, zejména v kolenou, ale i v kotnících a kyčlích, měkkost v bocích, horní části hlavy a těla.

Nejnápadnějšími tanci v jižních Čechách, a to i na Písecku, byly „tance točivé". „Jihočeská párová kolečka" se řadí do vrstvy nejstarších a nejkrásnějších tanců. Takovéto tance se tančí v párech, ve trojicích, menších skupinkách, v kruhu, a to v pomalejším, ale i ve velmi rychlém tempu. Do textu písní jsou většinou vkládaná slova: „hupa, hopsa, hopy, dup".

Polkový krok se v určitých oblastech tancuje odlišně, prácheňská polka je uvedena „na šest". Ze skupiny figurálních tanců můžeme jmenovat například šotyše, řezanky, špacírky a tance přísunné, cvalové nebo poskočné. Takovéto tance děti z *Písečánku* běžně tancují. Z tanečních her se dochovaly na Prácheňsku pouze ty mužské tzv. *Kominík* či *Kominíček*.[44] Avšak i repertoár *Písečánku j*e doplněn o taneční hru tzv. *Na řemesla.*

Všechny konkrétní tance včetně nápěvů k písním a notových nákresů jsou podrobně popsány ve sbírce od Zorky Soukupové *Jihočeské tance*. Protože některé z tanečních kroků lze využít i ve škole při výuce, tato kniha může být pro učitele vhodným zdrojem.

2.5 PRÁCHEŇSKÉ KROJE

Lidový kroj není jen pestrobarevný oděv ozvláštněný krajkami, stuhami a spodničkami. Nese s sebou i část historie. Na českém území se vytvořila široká nabídka krojových typů, které se od sebe liší podle jejích užití: kroje všední, sváteční a obřadní. Jinak se oblékali lidé svobodní a ženatí, jinak lidé nejmladší a nejstarší generace. Záleželo i hlavně na tom, z jakého regionu tito lidé pocházeli, a tak rozlišujeme i kroje typické pro daný region.

Vzhledem k rozloze kraje Prácheňského, jehož část zasahuje i na Šumavu, jsou kroje v rámci regionu různorodé. Do jiných krojů se lidé oblékali v horách a v jiných chodívali ve městech. Langhammerová řadí lidové kroje do časové osy 19. století a upozorňuje na drobnou inovaci. Pojednává o krojích nošených na počátku tohoto století a o krojích novodobějších.

Ženské kroje měly nejprve formu barokní, které zvýrazňuje šněrovačka s rovnými přednicemi, široce rozevřenými do trojúhelníkového tvaru s pevnou podložkou „puntem". Plátěná košile pod šněrovačkou má „pokosné" rukávy převázané pod lokty červenou stuhou.

[44] SOUKUPOVÁ, Z. *Jihočeské tance: metodický materiál*. 2. vyd. České Budějovice: Krajské kulturní středisko, 1980.

Dívčím účesem je copový drdol zpevněný kovovou jehlicí s vyšívaným vínkem. Nezbytnou součástí červené sukně je bílá zástěrka, nohy zdůrazňují červené punčochy a nízké střevíce.

Muž nosí v horní části těla modrý polodlouhý kabát a podobně barevnou vestu s košilí. Kalhoty jsou tmavě hnědé, z nichž vyčnívají modré punčochy obuté do nízkých střevíců. Na hlavě je posazený široký klobouk se stuhou.

Jako dnes, tak i v dávných dobách se móda, tehdy krojová, sunula vpřed. O patnáct let později v roce 1836 jsou kroje zachycené v jiné podobě. Dívka má košilku již s krátkými rukávy a na ní rozevřenou šněrovačku s doplňkem červených stuh. Na hlavě je viditelný vínek s vlající uvázanou mašlí v týle. Punčochy jsou bílé a střevíčky mají červenou mašli. Mládence zdobí vesta na knoflíčky se světlejší kazajkou, na krku uvázaný šáteček, na hlavě výrazný cylindr. Boty sahají až pod kolena oproti předešlým nízkým střevícům.[45]

Koncem roku 2022 měli možnost vybraní členové folklorního souboru *Písečan* účastnit se multimediálního projektu *Tradice v obrazech*, jehož úlohou je sbírání krojů po celém českém regionu a příběhů lidí, jež připomínají zvyky a řemesla. Tentokrát probíhalo focení prácheňských a kozáckých krojů v jihočeském Kovářově. Na obrázcích v příloze 4 můžeme vidět čtyři členy souboru *Písečan*, dvě ženy a dva muže, kteří reprezentují prácheňský kroj.

Ráda bych zdůraznila hlavní rozdíly, jež jsou na snímcích na první pohled patrné. Ženu na obrázku vlevo zdobí na hlavě zlatý čepec se stuhami v týle, avšak je potřeba zmínit, že čepce mnohdy byly odloženy a vyměněny za hedvábné šátky. Takovéto pokrývky hlavy charakterizovaly vdané ženy. Dalším méně nápadným rozdílem je hluboký výstřih kabátku vyplněný ozdobným šátkem. Na obrázku vpravo je dívka se zdobeným černým vínkem či „trýbkem“, jak se na Písecku odlišným způsobem nazývá, nad čelem uvázaným v týle širokou mašlí. Tento druhý způsob úpravy hlavy býval naopak typický pro svobodná děvčata. Obě ženy drží v rukou totožný bílý šátek, pro nějž existuje určité vysvětlení. Ženy i dívky dostávaly menší bílé šátečky jako dárek z poutě a zpravidla s nimi chodívaly do kostela.[46] Obrázky níže vyobrazují typický mužský prácheňský kroj. Muž vpravo má navíc dlouhý kabát vhodný pro chladné zimní dny.

[45] LANGHAMMEROVÁ, J. *Jižní Čechy: kraj – lidé – tradice*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2011.
[46] NOVOTNÁ, I. *Kroje Prácheňska: studie.* Nakladatel není známí, 2015.

Dětský lidový oděv

Dětský lidový kroj kraje Prácheňského neoplýval výrazným bohatým zdobením. Krojové vybavení dětského souboru *Písečánek* vychází z představy o tom, že se děti v našem národopisném regionu dříve oblékaly velice skromně a jednoduše. Používá se tradiční materiál, důraz je kladen také na čistotu a přirozenost.

Děvčata zpravidla nosí sukně a živůtek z pruhované látky, kanafasu, občas je použit i jiný barevný vzor. Plátěné halenky zdobí jednoduchá krajka na rukávech a krejzlíku kolem krku. Spodničky a jednoduché bílé zástěrky jsou taktéž plátěné. Chlapci se oblékají do plátěných košil a flaušových tmavě modrých vesticek s knoflíky. Žluté dyftýnové nebo manšestrové kalhoty sahají až pod kolena, kde se zapínají zlatými knoflíky. Všechny děti tancují bosé nebo mají černé taneční boty, ke kterým chlapci oblékají bílé bavlněné nadkolenky a děvčata bílé silonky.[47] Podobu dětského kroje můžeme vidět v příloze 5.

[47] MALÝ M. a L. POKORNÁ. *Kroje dětského folklorního souboru Písečánek* [přednáška]. Písek: Písečan, 18. února 2023.

3 FOLKLORNÍ SOUBOR PÍSEČAN A PÍSEČÁNEK

3.1 HISTORIE FOLKLORNÍHO SOUBORU PÍSEČAN OD JEHO ZALOŽENÍ PO SOUČASNOST

Jihočeský folklorní taneční, pěvecký a hudební soubor, který má v Písku mnoholetou tradici, se nazývá *Písečan*. Podle vyprávění pana doktora Bečky, muže, který stál při zrodu souboru, byl příběh o jeho vzniku sepsán paní Danielou Kotalovou v kronice *Písečanu* č. 1 založené roku 1994 a č. 2 pokračující rokem 2003. Všechny akce zapsané v kronikách pečlivě popsali manželé Michaela a Pavel Krejčovi. Proto i podkapitolu 3.1 zpracuji na základě kroniky č. 1. a kroniky č. 2.

3.1.1 VZNIK SOUBORU

O přesném datu, kdy *Písečan* mohl vzniknout, není schopen nikdo ze stávajících členů souboru informovat. Jednou přišli za panem Bečkou manželé Mirka a Honza Kalinovi s prosbou o pomoc při nácviku předtančení na reprezentační ples podniku *Jitex*, jihočeské textilky, který se konal na jaře v roce 1975. Nabídku manželů pan doktor Bečka přijal, i když se celoživotně věnoval společenskému tanci. Předtančení se dobrovolným tanečním nadšencům velmi vydařilo, což je také motivovalo, a tak se jim poprvé v hlavách zrodila myšlenka dále pokračovat v lidovém tanci pod odborným vedením.

Významná písecká osobnost, Ludmila Danešová zajistila souboru hudební doprovod a zároveň *Písečanu* předala nasbírané lidové písně a tance z Prácheňska. Písečan tehdy získal nejen výbornou klavíristku, ale i choreografku. Paní Danešová s přibývajícím věkem a zdravotními potížemi, kdy už nemohla ani chodit, se své funkce v souboru nevzdávala. Po jejím úmrtí ji na krátký čas zastoupila dcera Radmila Stříbrná (Kysilková) a s choreografií začal výrazně pomáhat zmiňovaný pan doktor Bečka. Ten své již nasbírané zkušenosti s radostí rozdával celé řadě mladých členů toužících po lidovém tanci a lidové hudbě.

V souboru tehdy působilo 13 tanečních párů, spoluúčinkovali muzikanti hrající na housle, klarinety, basu a dudy. O kroje se postarala paní Zorka Soukupová, jež pečlivě prostudovala znaky jihočeského folkloru a podle jejího návrhu se ušily pánské a dámské kroje. V neposlední řadě může soubor poděkovat bývalé hospodářce klubu *Jitex* paní Urbanové, která pokřtila soubor jménem *Písečan*. [48]

[48] *Písečan, kronika č. 1*

3.1.2 ROZVOJ PÍSEČANU

Po roce 1989 měl *Písečan* možnost reprezentovat jihočeský folklor nejenom v tuzemsku, ale i v mnoha evropských a mimoevropských zemích, které nejednou navštívil. První velmi zajímavá porevoluční zahraniční cesta v roce 1990 směřovala až do Anglie, Jižního Walesu. Ze zápisků v kronice č. 2 je evidentní, že zážitky a zkušenosti s větším počtem zájezdů, například do Španělska, Francie, Rumunska, Portugalska, narůstaly.[49]

Pod slovem folklor si nelze představit jen kroje, písničky a tance, ale také přátelství a hezké mezilidské vztahy. Být členem folklorního souboru není povinností, ale radostí. Aby to tak platilo, mělo by mezi členy vzniknout pevné přátelské pouto. Členové souboru se velmi často rádi setkávají i mimo zkoušky a akce, a to je osvědčená technika, jak docílit udržení co nejdelších přátelských vztahů v souboru.

3.2 HISTORIE DĚTSKÉHO FOLKLORNÍHO SOUBORU PÍSEČÁNEK OD JEHO ZALOŽENÍ PO SOUČASNOST

Informace v této podkapitole jsem čerpala převážně z kroniky č. 1 dětského folklorního souboru *Písečánek*. Všechny skutečnosti byly zaznamenány hlavním vedoucím dětského souboru a též členem *Písečanu* Milanem Malým, který kroniku založil roku 2014 a následně ji vedl. Některé zážitky z vystoupení do kroniky zapsaly samy děti ze souboru.

3.2.1 PRVOPOČÁTKY „PRAPÍSEČÁNKU“

První zmínky o dětském folklorním souboru *Písečánek* nacházíme v osmdesátých letech minulého století. Vedení souboru se tehdy ujal pan doktor Milan Bečka. Ač se zdá, že založení dětského souboru bylo smysluplným nápadem, jeho trvání nebylo příliš dlouhé. Několikrát se podařilo opět dětský soubor obnovit, ale vždy zhruba po pěti letech zanikl. S vedením souboru často pomáhala děvčata, která stále studovala na písecých středních školách a zároveň tancovala v dospělém souboru *Písečan*. Činnost v dětském souboru je velmi obohatila, mohly předávat své zkušenosti a zároveň získávat s dětmi nové. Jejich schopnost, vcítit se do situace dětí, byla sympatická a možná jednodušší i vzhledem k relativně nevelikému věkovému rozdílu. Avšak jejich volný čas se s přestupem na vysoké školy a s tím spojenými vyššími studijními nároky a dalšími povinnostmi o to zkrátil

[49] *Písečan, kronika č. 2*

a najednou neměl kdo dětský soubor vést. První snaha o založení *Písečánku* nebyla příliš úspěšná, ale odhodlání členů *Písečanu* neustalo.

3.2.2 DRUHÁ HISTORICKÁ ETAPA – 2004–2010

Poslední pauza od zániku *Písečánku* trvala téměř osm let, a to do ledna 2006. Prvním impulzem pro vznik nynějšího *Písečánku* byla vánoční besídka konaná v roce 2004. Deset dětí ve věku od 3 do 8 let předvedlo krátké pásmo básniček a písniček v rámci slavnostního programu oslavy 70. narozenin pana doktora Bečky, na kterou byli pozvaní všichni členové *Písečanu*. Představení dětí pravděpodobně zaujalo jak rodiče, tak i pana doktora Bečku. Ten posléze vystoupil před členy *Písečanu* se svým návrhem na znovuzaložení *Písečánku*. A protože jeden ze členů *Písečanu* měl tehdy doma nejvíce potenciálních uchazečů do dětského souboru, což pro něho bylo velikou motivací *Písečánek* vést, nabídl se rovnou na pozici hlavního vedoucího. S vedením *Písečánku* mu zpočátku pomáhaly další členky souboru *Písečan*, které se i v průběhu prostřídaly. První zkoušky probíhaly od roku 2005 s počtem sedmi dětí ve věku pěti let. Dětský soubor začátkem roku 2006 dostal novou šanci, v tomto roce byl oficiálně zahájen. S narůstajícím počtem dětí ani kapacita dosavadní zkušebny nestačila, a tak se musela hledat jiná prostranství. *Písečánek* začal trénovat v tělocvičně *Základní školy Edvarda Beneše*, krátkou chvíli probíhaly zkoušky také v *Kulturním klubu*. Od roku 2007 až po současnost slouží *Písečánku* i *Písečanu* jako zkušebna tělocvična Tylovy školy.

Do roku 2008 doprovázela dětský soubor na hudební nástroje část kapely z dospělého souboru. Po zmiňovaném roce nastala významná změna, *Písečánek* navázal kontakt se *Základní uměleckou školou Otakara Ševčíka* a započala vzájemná spolupráce. Do *ZUŠ* chodí mnoho šikovných dětí, ze kterých se časem stávají kvalitní muzikanti. Z těchto muzikantů vznikla lidová kapela, hraje pod vedením Petra Měchury v pestrém složení – dvoje housle, dva klarinety, harmonika (později violoncello a příčná flétna). Bohužel spolupráce se *ZUŠ* dlouho nevydržela a *Písečánek* doprovázeli opět dospělí z *Písečanu*.

Od roku 2010 se vedení souboru stalo vyloženě pánskou záležitostí poté, co se k hlavnímu vedoucímu Milanovi Malému přidali Josef Handrejch a Martin Chmelík, členové nynějšího *Písečanu* a noví vedoucí *Písečánku*. Zakrátko v souboru působila i jedna žena, která se věnovala pohybové a taneční průpravě dětí. Zájem dětí o folklor sílil, a tím došlo i k výraznému navýšení počtu mladých členů souboru. Vedoucí proto začali zkoušet zvlášť s mladšími a zvlášť se staršími dětmi.

3.2.3 USTÁLENÍ SOUBORU – 2011–2013

Během existence *Písečánku* proběhlo několik změn, v nichž se i nadále pokračovalo. Soubor zkusil navázat opětovnou spolupráci se *ZUŠ* a ta poskytla novou sestavu muzikantů, kterou vedl pan učitel František Staněk. Dětská lidová kapela *Parkánek*, jak si začala říkat, hrála ve složení šesti houslí, dvou klarinetů, harmoniky a basy. Jeden z klarinetistů, přesněji slečna klarinetistka, byla jediná, která zůstala z původní lidové kapely pana učitele Měchury. V novém *Parkánku* se objevily i dvě děti tanečníků dospělého souboru. Další menší změnou bylo předání choreografie *Písečánku* Gabriele Kroutilové. Tanečníci měli premiéru už dávno za sebou, ale vystoupení s novou dětskou kapelou se stalo něčím výjimečným úplně pro všechny, a to roku 2011 na vánočním vystoupení. Už tehdy se ukázalo, že kooperace mezi muzikanty a tanečníky by mohla být v budoucnu úspěšná. V dalších letech *Písečánek* s *Parkánkem* společně podnikali první zájezdy do různých měst Jihočeského kraje, v roce 2013 proběhlo dokonce i první soustředění, během kterého samy děti navrhly logo na budoucí společná trička dětského souboru.

3.2.4 PÍSEČÁNEK – 2014–2022

Soubor se v profesní a přátelské oblasti posunul o veliký krok vpřed. V roce 2014 měl *Písečánek* 32 dětí a *Parkánek* 10 dětí, rokem 2019 se počet výrazně navýšil a dětský folklorní soubor měl zároveň s kapelou 60 dětských členů, rozdělených do čtyř kategorií. Ovšem po roce 2021 některé děti přešly do *Písečanu*, některé odešly z jiných důvodů, a tak se číslo značně snížilo na 35 dětí. V poslední době se počet dětí začíná opět navyšovat. V současnosti první dvě nejstarší kategorie vystupují společně, zato nejmladší děti samostatně. Drobnou změnou prošla i kapela *Parkánek*, která své působení na *ZUŠ* ukončila a stala se tak oficiálně součástí souboru *Písečánek*.

Písečánek mívá během roku obvykle 12 až 15 vystoupení, některá z nich se stala pravidelnou každoroční součástí jejich harmonogramu, jako je například písecká městská slavnost, *Dotkni se Písku*, *Mezinárodní folklorní festival* v Písku, program *Písečan vánoční*, *Stavění máje*. Těmto akcím se podrobněji budu věnovat v další podkapitole. *Písečánek* můžeme ale vidět i na mnoha dalších místech, a to i za hranicemi České republiky. Zájezdů se většinou účastní pouze dvě nejstarší kategorie.

Naším cílem je, aby se děti naučily mít rády lidové písničky, zatančily si, zazpívaly, naučily se nové básničky, hry a hlavně vytvořily dobrou partu, která i díky tomu, že dělá ne zrovna „in" žánr a že spolu tráví spoustu času na zkouškách, vystoupeních, zájezdech, je o to pevnější.[50]

3.2.5 AKTIVITY PÍSEČÁNKU A OHLASY V TISKU

Prezentace *Písečánku* započala nejprve na domácí scéně, a to v Písku a nejbližším okolí. Postupně se s odvahou posunula za hranice svého okresu, až jednoho dne přesáhla i hranice České republiky. Prvním velikým zájezdem mimo písecký okres se stala folklorní výprava dětí do města Hradec Králové.

Město Písek doposud navštívilo nespočetně tuzemských, ale také zahraničních souborů v rámci městských oslav a folklorních festivalů. *Písečan* díky tomu získává nové kontakty, od kterých rád přijímá pozvání do jejich rodného města. Jakýkoliv zájezd ať už v tuzemsku, nebo v zahraničí děti velmi obohatí. V cizích zemích a cizích krajích poznávají specifické tradice, řemesla, tance, kroje nebo také odlišnou lidovou hudbu. Hostující soubor většinou zajišťuje ubytování v rodinách vybraných členů místního souboru. Vícedenní zájezd dětem přináší nové zkušenosti, poznatky, zážitky, přátele, ale také vzájemné upevnění vztahů v kolektivu.

Písečánek za svojí existence absolvoval několik desítek vystoupení, účastnil se také krajských či mezinárodních přehlídek dětských folklorních souborů.

Zájezdy a různé úspěchy doprovázené významnými oceněními *Písečánku* nebyly zaznamenány pouze v kronice, promítly se taktéž v tisku, který přiblížil veřejnosti záslužnou činnost píseckého dětského folklorního souboru. Jednotlivé články s titulky, *Písečánek a Parkánek na krajské soutěži*, *Písečánek zpíval a tančil v Lotyšsku*, byly do kroniky vloženy hlavním vedoucím. Písecký tisk také velice často upozorňuje a zve občany na blížící se vystoupení *Písečánku* nebo *Písečanu*, čímž zajistí hojnou účast publika.

V České republice děti navštívily zajímavá města, jako například Chrudim, Slatiňany, Český Krumlov, České Budějovice, Třeboň, Valašské klobouky, Břeclav. Dalšími přínosnými zájezdy byly ty za hranicemi, např. v Bavorsku, Polsku, Lotyšsku, na Slovensku.

[50] *Písečánek, kronika č. 1*

Břeclav – r. 2014

Pozvání dětského souboru do Břeclavi přijal *Písečánek* jako velikou výzvu. Děti se velmi těšily na neobyčejnou atmosféru jižní Moravy, regionu Slovácka, který se od Prácheňska výrazně liší v celkové lidové kultuře. Kromě účinkování na *Svatováclavských slavnostech* a slavnostech vína, děti absolvovaly cestu do *Lednicko-valtického areálu,* kde si prohlédly zámek i minaret. *Písečánek* a *Parkánek* dokázal všem jihomoravským občanům, že se i na jihu Čech kulturní tradice zachovávají.

Lotyšsko – r. 2015

Zájezd do daleké Rigy, hlavního města pobaltské země Lotyšska, se pro mnohé členy stal milou odměnou za usilovnou práci v souboru. Trasa přesahující 1300 km nebyla doposud žádným zájezdem překonána, a to už je jedním z důvodů, proč na něj zúčastnění členové i v současnosti rádi vzpomínají. Pozvání přijali bez váhání od města Smiltene, které je partnerským městem Písku. Hned první den se zúčastnili koncertu 41 hrajících lotyšských kapel, měli možnost si taktéž projít historické město s lotyšským průvodcem původem z Česka, v amfiteátru absolvovali honosný koncert s neuvěřitelnou účastí 15 000 lotyšských zpěváků a celý pobyt v Rize zakončili výletem k Baltskému moři. Stěžejním úkolem návštěvy Rigy bylo v nabitém programu dětí předvést jihočeský folklor, a to se jim vydařilo na velmi dobré úrovni.

3.2.6 SOUSTŘEDĚNÍ PÍSEČÁNKU

Aby se děti mohly zúčastnit jakéhokoliv vystoupení na veřejnosti, jejich povinností je nejenom chodit na každotýdenní zkoušky, ale také absolvovat čtyřdenní soustředění, které se koná dvakrát do roka, na jaře a na podzim. Nacvičení nových písní a tanců je hlavní náplní vícedenního pobytu tanečníků i muzikantů. Vedoucí se převážně zaměřují na pohybovou průpravu, taneční projev, ale i projev pěvecký.

Program bývá dosti nabitý různorodými aktivitami. Hned po ránu je rozcvička a krátký výběh ven každodenní rutinou, přes dopoledne a odpoledne probíhají jednotlivé zkoušky dětí v průměru dvakrát za den, jež mívají různé podoby. Buď trénují tanečníci a kapela zvlášť, nebo všichni dohromady, a to jak uvnitř budovy, tak v přírodě, podle počasí. Nejmladší děti na chatě Živec, kde se nejčastěji soustředění koná, nepřespávají. K odreagování od náročného tréninku poslouží ruční práce, které jsou často využívány pro výrobu předmětů (náhrdelníků, masek) do souboru. Bojové hry, procházky, zpívání

u táboráku, opékání vuřtů a různé soutěže, i to vedoucí s dětmi podnikají, aby soustředění nějakým způsobem zpestřili.

3.3 JEVIŠTNÍ PROJEV NA KAŽDOROČNÍCH AKCÍCH A FESTIVALECH PÍSEČÁNKU A PÍSEČANU

Primárním cílem všech folklorních souborů při jevištním projevu je zaujmout diváka, přenést jeho myšlenky do dávných dob, připomenout lidové zvyklosti a lidové umění daného regionu. Kvality zpěvu, tance a hezkého ošacení si povšimne každý z publika, ale to není podstatou sdělení.

Folklorní festivaly a jiné slavnosti určené pro širokou veřejnost, na nichž se prezentují různé folklorní soubory z různých regionů či států, jsou tedy velmi inspirativní jak pro dospělé, tak pro školní mládež. Není vyloučené ani zakázané, že se divák nemůže stát časem členem samotného souboru.

3.3.1 PÍSECKÉ MĚSTSKÉ SLAVNOSTI – DOTKNI SE PÍSKU

Za hlavní složku kulturního života města Písek je pokládán i soubor *Písečan*, včetně jejich dětského souboru *Písečánek*. Proto jsou každým rokem společně s dalšími tanečními a hudebními skupinami Písku taktéž zařazeny do programu městských slavností, jež nemají vysloveně folklorní charakter. Hudební žánry, od dechové muziky přes lidovou hudbu, folk, country až po rock či pop, se střídají tak, aby si každý návštěvník Písku mohl vybrat dle svého stylu. Poměrně rychle se staly slavnosti pro *Písečánek* tradiční akcí konanou v prvních letních prosluněných červnových dnech.

3.3.2 MEZINÁRODNÍ FOLKLORNÍ FESTIVAL

V roce 1995 soubor *Písečan* prvně inicioval a zorganizoval *Mezinárodní folklorní festival* v Písku, konaný v srpnu jako důstojné zakončení píseckého kulturního léta. Od té doby se stal jeho každoročním pořadatelem a organizátorem. Původně se jednalo o malou přehlídku souborů z okolí, na kterou přijel jediný zahraniční soubor *Gwent Folk Dancers* z Walesu, o rok později na festival přijelo už deset českých souborů a tři zahraniční. Postupně se z malé přehlídky stala významná mezinárodní přehlídka lidových tradic. V každém ročníku se program proměňuje a nabývá o další české i zahraniční soubory a je čím dál více pestřejší. Festival doposud navštívily zahraniční soubory z Itálie, Španělska, Litvy, Bulharska, Lotyška, Maďarska, Polska, Slovenska, Holandska, Francie. Dokonce i země mimoevropské, z Izraele, Thajska, Číny, Mexika, které se postaraly o nádech exotiky.

Z jiných krajů České republiky do jihočeského Písku zavítal soubor z Chodska, ale i soubor z Hané a brněnský vojenský soubor *Ondráš*. Soubory mezi sebou nesoutěží, cílem je zprostředkovat a ukázat veřejnosti bohatost kulturní historie jednotlivých národopisných oblastí a srovnání s kulturami cizími, které mohou být od nás velice odlišné. Každým rokem se festivalu účastní cca 600 účinkujících.

Od roku 2000 se do festivalu zapojila přehlídka dětských souborů včetně *Písečánku*. V roce 2006, kdy se dětský soubor *Písečánek* podařilo zase obnovit, malí předškoláci nacvičili na jejich velikou premiéru nové *Řemeslnické pásmo*.

Festival je rozvržen do čtyř dnů. První den přijíždějí zahraniční soubory, které během dne poznávají okolí a představují svůj folklor hned po zahájení festivalu domácím souborem. Páteční účinkování na jevišti je určeno převážně souborům z Čech a Moravy a všem souborům dětským. Zahraniční soubory v tento den navštěvují okolní obce. Celý den bývá zakončen v Písku večerní zábavou v kulturním domě na společné veselici se všemi účinkujícími bez účasti veřejnosti. Děti z *Písečánku* pomáhají s přípravou občerstvení a během večera mají příležitost blíže poznat ostatní soubory. K poslechu a tanci hrají muzikanti z účinkujících souborů a tanečníci všechny ostatní učí své specifické kroky a tance. Sobota je považována za hlavní festivalový den, nabízí průvod městem všech folklorních souborů a jejich vystoupení v *Palackého sadech*. Odpolední program nazvaný *Písek zpívá a tančí nad Otavou,* se stává pestrou přehlídkou národních krojů, písní, tanců z Čech, Moravy a zahraničí. V neděli už jen všechny soubory odjíždí.

S výjimkou souboru *Ondráš* jsou všichni účinkující amatéři a folkloru se věnují ve svém volném čase za účelem udržení národních tradic. Festival si drží vysokou úroveň, a to dokazuje kvalitu, ač amatérských souborů. Oproti prvním ročníkům se výrazně dostal do povědomí diváků různých generací, lze pozorovat čím dál větší zájem, a právě ten si účinkující zaslouží.

3.3.3 VÁNOČNÍ VYSTOUPENÍ

Soubor *Písečan* každoročně pořádá v prosincových dnech akci *Písečan vánoční*. Akce se koná v pískeckém *Divadle Fráni Šrámka*, diváci se mohou těšit na vystoupení *Písečanu, Písečánku*, ale také dalších pozvaných hostů. *Písečánek* zde prvně účinkoval již v roce 2007, kdy celý taneční a pěvecký večer dětský soubor zahájil. Děti vystupují s vánočním pásmem, které je nejenom souborem vánočních koled, ale také zvyků, pranostik

a dalších říkanek. A právě úkolem vedoucích každého podzimního soustředění je nacvičit s dětmi celé vánoční pásmo pro akci *Písečan vánoční*. [51]

3.4 LIDOVÉ ZVYKY A OBYČEJE

3.4.1 MÁJOVÉ ZVYKY

Mnohé rodinné zvyky upadají v zapomnění, zato zvyky výroční, vázané na jednotlivá roční období, i přes určité oslabení, zůstaly v živé praxi jako ozvláštnění života s možností prožívání společného veselí. Jedním ze zachovaných jarních zvyků jsou ty májové, zkráceně označované „máje".

Řada zvyků získala novodobou tvář. Ve větších městech májový zvyk někdy nabývá charakteru čarodějnického karnevalu, jež stojí v protiváze k tradičnímu pojetí májových obřadů a symbolického „pálení čarodějnic nebo stavění máje" tak, jak jsou pro řadu jihočeských obcí ještě dodnes typické.[52]

Příznivcem zachovávání májových zvyků je i folklorní soubor *Písečan* a *Písečánek*. V roce 2015 vznikl nultý ročník stavění máje, který soubor *Písečan* v Písku aktivně zorganizoval a od této doby se tak stalo tradicí. Máj byla dětmi ozdobena a přenášena přes *Kamenný most* za doprovodu lidové hudby do cílového místa zahrady kulturního domu, kde následoval další program v podobě vystoupení souborů a vztyčení máje za pomoci dřevěných bidel, žebříků a lan.

Stavění máje v Semicích

Téhož času mládenci do vsi celé stromoví smrkové neb sosnové vnášejí, kteréž z dílů oklestíce, vrchní ratolesti zrcadly, sklenicemi, věnci a plíšky zlata věncového blyštícími se ozdobují a strom ten do země vetknouce, přes celé léto ho pak státi nechávají. [53]

Máj či májka, symbol života, jeho ochrany a růstu, je vysoký opracovaný, zbavený větví, v celé výšce do běla ohlazený strom, jemuž se navrchu ponechává zelená špička, kterou zdobí přívěsné věnce, fábory a květy.[54]

Od roku 2017 stavění máje pořádá *Písečan* v Semicích, v obci nedaleko Písku. Celý zvyk se odehrává podle starých obyčejů bez výrazné inovace. Zdatní členové souboru se

[51] *Písečánek, kronika č. 1*
[52] LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004.
[53] Tamtéž s. 112.
[54] Tamtéž.

vydávají do lesa vybrat patřičný smrk, který pokácejí a přivezou do obce k *Hostinci U Bábi Lišků*, kde se celá akce odehrává. Následně strom zbaví kůry a upraví do podoby máje. Vršek máje zdobí dívky a děti z *Písečánku,* a to je jejich jediná činnost v tomto procesu. Na konec jen zbývá májku zasadit do hluboké jámy a pomocí dávné technologie, vyžadující mužský fortel, májku vztyčit (viz příloha 6).

Během celého odpoledne až do večera se za příznivého počasí u máje zpívá a tančí. Vystupují všechny tři kategorie *Písečánku* se svými nacvičenými tanečními pásmy, soubor *Písečan* a další hosté. Se setměním se děti těší na tradiční „pálení čarodějnic“.[55]

[55] *Písečánek, kronika č. 1*

4 O VLIVU ČINNOSTI FOLKLORNÍHO SOUBORU NA DĚTSKÉ ČLENY

Každá osobnost se od počátku až do konce života prokazuje svojí jedinečností. Prochází určitými vývojovými etapami, a tak dochází k výrazným změnám jedince. Dítě se rodí již se získanými genetickými předpoklady od rodičů a s vrozenými vlohami, které může přiměřenými hudebními aktivitami v jednotlivých vývojových etapách rozvíjet. V rámci dětského folklorního souboru si děti předškolního a mladšího školního věku převážně rozvíjí schopnosti a dovednosti hudební, dále také sociální.

4.1 PSYCHOLOGIE A JEJÍ CÍLE

Psychologie se zaměřuje především na člověka. Americký psychologický směr *behaviorismus* omezuje psychologii pouze na vnější projevy člověka, na chování. Protože takovéto omezení by vedlo k zanedbání podstatných hledisek v psychologii, rozpoznáváme i vnitřní procesy soustředěné na lidské prožívání a vědomí.

Chování jako vnější činnost můžeme pozorovat a měřit. Zahrnuje různé pohyby ve výrazu: mimiku a s tím související vyjádření radosti, překvapení. **Prožívání** jako vnitřní činnost je souhrnem všech psychických procesů a stavů: vjemy, představy, emoce, vybavování z paměti. Takovéto psychické procesy se u člověka projevují v chování (př. výraz emocí), ale také v slovních projevech či výpovědích. Je zřejmé, že chování s prožíváním spolu souvisí. Může se stát, že některé zážitky, emoce jsou nevědomé v momentě, kdy si je nedokážeme vybavit, uvědomit, tedy potlačíme je do nevědomí.[56]

Chování a prožívání jsou vždy projevem osobnosti, určitého člověka s obecně lidskými a individuálními vlastnostmi, cíli, radostmi a problémy. Chování a prožívání je součástí práce člověka, jeho učení a ostatních činností, jeho vztahů k druhým lidem, jeho vzájemného působení s prostředím, jeho vývoje od dětství k dospělosti a stáří. To vše zkoumá psychologie. [57]

4.1.1 VYMEZENÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Vývojová psychologie člení život člověka do několika vývojových stádií. Jednotlivá období s sebou nesou také výrazné biologické, sociální a psychologické změny. Autoři

[56] ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.
[57] Tamtéž s. 24.

Mareš a Čáp dělí vývojová stádia na: prenatální období, perinatální a v prvním roce života, batolecí období, předškolní věk, mladší školní věk, střední a starší školní věk, adolescence, dospělost a stáří.

Vzhledem k tématu své diplomové práce, více specifikuji a charakterizuji etapu mladšího školního věku, kterou prochází většina členů dětského folklorního souboru.

Mladší školní věk je pro dítě důležitým obdobím plným změn, nastupující od šesti let a končící desátým až jedenáctým rokem. Dle psychologů a jiných odborníků ve srovnání s jinými etapami se toto období projevuje nenápadně, klidně, bez velkých konfliktů. Důležitým životním mezníkem je vstup dítěte do školy. Nápadná změna nastává v jeho způsobu života a sociálních vztazích. Dítě, které přijalo novou roli žáka či studenta, se setkává s prvními školními povinnostmi. Nelehkým úkolem se pro žáky stává plnění zvyšujících se požadavků, udržení pozornosti, dále také rozvíjení senzomotoriky, paměti, intelektu, sebeovládání, vytrvalosti a svědomitosti. Děti jsou v tomto věku velice zvídavé a bývá často žádoucí uspokojit jejich potřeby uznání a získání úspěchu.

Hry, které měly v předškolním stádiu důležité postavení, se vedle učebních činností hojně vyskytují i v etapě mladšího školního věku, a to ve složitější podobě. Mnoho žáků se začíná věnovat zájmovým činnostem, ať už jsou sportovního nebo jiného charakteru. Rodiče děti často přihlašují do různých jazykových, tanečních, výtvarných kroužků. Některé už začátkem mladšího školního věku začínají hrát na hudební nástroj. Jejich intelekt je natolik vyvinut, že už nic nebrání učení a zdokonalování se v činnostech, jež si samy vyberou.[58]

4.2 HLEDISKO SOCIOLOGICKÉ

Lze říci, že psychologie patří k vědám o člověku a zaujímá mezi dalšími vědami přírodními a společenskými či humanitními zvláštní postavení. Psychologie bývá s biologickými vědami, ale také se sociologií, pedagogikou, etnografií a dalšími humanitními vědami v úzké spolupráci. Sociální hlediska jsou podstatná pro formování osobnosti a zvláště patrná ve vývoji dítěte. Proces, který se vyznačuje začleňováním dítěte do společnosti, nazýváme socializace, ta zahrnuje taktéž diskusi, prezentování své vlastní osoby před druhými, individualizaci, při které se formují odlišné, jedinečné osobnosti, ale i osvojení chování, poznatků, hodnot společnosti nebo utváření emocí.

[58] ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.

Socializace probíhá od útlého dětství v rodině, ve škole, ale i v jiných společenských skupinách či institucích po celý život. Na prvním stupni základní školy se dítě setkává s novými postoji, získává nové vztahy – k učiteli a ke spolužákům. Učí se rozpoznat různé formy sociální interakce – rodina, učitel, spolužák. Mezi vrstevníky si vytváří vztahy přátelské a kamarádské.[59]

Jednou z hlavních činností učitele základní školy je správná výchova dítěte, která se projeví i v mimoškolní aktivitě, jako je folklorní soubor, kde může být značně ovlivněna. Veškeré hudební činnosti konané v kolektivu upevňují společenské vztahy. V dětském folklorním souboru dochází k rozvoji sociálních vztahů převážně při vícedenním soustředění nebo například při zájezdech s možností ubytování v rodinách hostujícího souboru. Mezilidské vztahy a sociální zkušenosti se také prohlubují při vzájemné spolupráci, děti se podřizují společné kázni při nácviku písní a na jevišti při vystoupeních.

4.3 HUDEBNĚ PSYCHOLOGICKÉ HLEDISKO

Hudební vývoj dítěte

Prostřednictvím hudby dokážeme projevit své city, myšlenky, a proto musíme hudební vývoj lidského jedince zkoumat vždy ve vztahu k prostředí jemu blízkému. Dítě se rodí do světa, v němž již hudba existuje, navazuje s ní první kontakty a postupně si blíže získává hudební kulturu vytvořenou v lidské historii. Hudba se ale neuskutečňuje pouze na základě specifických hudebních schopností, ale také schopností obecných, které jsou potřebné i pro ostatní lidské činnosti, jako je například schopnost představivosti, temperamentu či paměti. Zasáhne-li hudba lidskou psychiku, každý hudebně vzdělaný člověk pocítí potřebu krásy a bývá citlivější ke svému okolí. Hudební vývoj je podmíněným procesem, velmi závisí na styku člověka s hudbou, na výchově k hudbě a učení se jí. Učitelé se snaží v dětech probouzet při hudební výchově lásku k hudbě a zároveň se od nich očekává důkladné rozpoznání hudebních schopností dítěte.

Hudební vývoj, jakožto proces uplatňující složky intelektu, je různý v několika věkových obdobích. Od 3 do 4 let, kdy si dítě již osvojilo základní komunikaci, začíná také zpívat a uplatňovat všechny hudební činnosti. Ve věku 6–7 let dítě vstupuje do základní školy a vypořádává se s mnohými změnami, a to i ve svém vývoji. S hudbou se začíná více sbližovat v rámci hudební výchovy, v níž rychle rozvíjí své hudební schopnosti.

[59] ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.

K hudebnímu rozvoji nedochází u všech dětí ve stejné míře, záleží na jejich hudební připravenosti, kterou zapříčinila rodina či učitelé z mateřské školy. [60]

Hudební činnosti

Za hudební činnost můžeme pokládat veškerou komunikaci jedince s hudbou a nezáleží na tom, zda hudbu sám reprodukuje nebo pouze poslouchá či vnímá. Jsou to činnosti jak vokální, tak instrumentální, při kterých dochází k obohacování hudební představy, hudebního myšlení a životní zkušenosti.

V hudební výchově, na základě pedagogického úmyslu, jsou hudební činnosti seřazeny takto: pěvecké (vokální), poslechové, instrumentální (nástrojové), hudebně pohybové. V aktivitách vokálních, instrumentálních a hudebně pohybových u dítěte můžeme sledovat hned několik přístupů. První z nich je přístup percepční, při kterém jen dítě pozoruje a naslouchá zpěvu druhé osoby. Druhým přístupem je přístup reprodukční, kdy dítě dokáže využít a zrealizovat získané znalosti, zazpívá či zahraje na jednoduchý hudební nástroj naučené písně. Poslední, a to produkční přístup umožňuje improvizovat, dítě samo tvoří vlastní melodie.

Bez hudebních schopností bychom nemohli úspěšně vykonávat hudební činnosti a už vůbec by se nezačaly rozvíjet hudební dovednosti, které se tvoří z osvojených činností. Základem každého hudebního projevu je neoddělitelná triáda: schopnost – dovednost – činnost.

Hudební schopnosti

Hudební schopnosti se řadí mezi speciální schopnosti. Vrozené hudební vlohy vytváří předpoklady pro vznik hudebních schopností. Úspěšnost hudebního vývoje závisí nejenom na vlohách, ale také na tom, co dítě získalo učením a na jeho zájmu o hudbu. Hudební schopnosti jsou psychické struktury a vnitřní předpoklady k aktivnímu vnímání hudby, příznivému vykonávání hudebních činností a k osvojení hudebních dovedností.

[60] SEDLÁK, F. a R. SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy. 2., upr. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Podle Sedláka a Váňové uvádím klasifikaci hudebních schopností, která se osvědčila pro účely hudebně výchovné praxe:

- hudební sluch
- hudební cítění (rytmické, tonální a harmonické cítění)
- hudebně intelektové schopnosti (hudební paměť, hudební představivost, hudební myšlení)
- hudebně tvořivé schopnosti (fantazie, fluence, flexibilita, senzitivita, originalita, elaborace, integrace)[61]

Hudební dovednosti

Hudební dovednost je *učením získaná dispozice ke správnému, rychlému a úspornému vykonávání určité činnosti.*[62] Dovednosti nejsou vrozené, ale cvičením a učením získané dispozice. Umožňují provádět rychlé a plynulé pohyby nebo myšlenkové operace, lépe se koncentrovat a rozšiřovat pozornost. Příkladem může být hráč na hudební nástroj, který si již určité dovednosti upevnil, a tak se dokáže nejenom rychle orientovat v notovém zápisu, ale také současně s hrou sledovat ostatní hráče nebo dirigenta. Činnosti, které si jedinec osvojí, nadále udržuje častým opakováním.

Sedlák a Váňová klasifikují dovednosti z hlediska psychologického takto:

- percepční (vnímání a rozlišování tónových a hudebních kvalit)
- motorické (pohybová zručnost a pohotovost, ovládání motorických funkcí při hře na nástroj, pohybu, zpěvu)
- senzomotorické (koordinace senzorických receptorů, výkonných orgánů a složek regulace jednotlivých hudebních úkonů)
- hudebně intelektové (vědomá analýza hudebního materiálu a práce s hudebními pojmy při intonaci, poslechu, interpretaci, tvořivosti apod.)
- sociální (regulace hudebního chování a jednání při kolektivním provozování hudby)

[61] SEDLÁK, F. a H. VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: nakladatelství Karolinum, 2013.
[62] HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000. s. 121.

Je nutno uvést, že v pedagogické praxi jsou užívány dovednosti sluchové, rytmické, pěvecké, intonační, nástrojové, hudebně pohybové, hudebně tvořivé a poslechové. [63]

Snaha rozvíjet výše uvedené hudební dovednosti a schopnosti je u vedoucích folklorního souboru zřetelná, a proto se mnoho dětí dobrovolně hlásí do takovýchto kroužků, aby podpořily v rozvoji své specifické hudební schopnosti. Avšak někteří možná více touží spíše po společenském uplatnění a možnostech vyniknout v sociální skupině svých vrstevníků.

Folklorní soubor dětem otevírá různé cesty ke všem hudebním činnostem, důležité je, že se v tomto případě nejedná jen o pouhou percepci, ale zároveň i o hudební reprodukci za využití zpěvu, hry na hudební nástroj či tance. Jeden z výzkumů v knize *Hudební psychologie* se zabývá vlivem hudebních činností na chování dětí. Tento výzkum zahrnující čtyři až pět vyučovacích hodin hudební výchovy týdně a hru na hudební nástroj ukazuje, že hudba dokáže ovlivnit jedince v oblastech chování, rozvoje osobnosti a sociálních vztahů. Prokázalo se, že děti, které absolvovaly takovouto rozšířenou hudební výchovu, chodily do školy raději, zlepšila se schopnost relaxace, zvýšila se jejich motivace k učení a byly téměř bezkonfliktní. Spolu s tím vším se navýšil samozřejmě i zájem o hudbu a rodiny začaly své děti v hudební činnosti více podporovat. Z výzkumu vyplývá, že hudba mající určitou kulturní hodnotu, ať už je vážná či lidová, se kladně projevuje v chování a sociálních vztazích jedinců. [64]

4.4 PRVKY OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVY V ČINNOSTI FOLKLORNÍCH HUDEBNÍCH SOUBORŮ

Osobnostní a sociální výchova je jedním z průřezových témat základního vzdělávání, jež pomáhají rozvíjet žákovu osobnost převážně v oblasti postojů a hodnot a vytvářet praktické životní dovednosti. Osobnostní a sociální výchova podporuje žáka při hledání své vlastní cesty k životní spokojenosti, jejímuž nálezu docílí prostřednictvím dobrých vztahů k sobě samému a ke všem ostatním lidem.

Průřezové téma dělíme na tři hlavní části: osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Všechny tyto oblasti a jejich prvky dotýkající se osobní existence lze uskutečnit v kterémkoliv prostředí ať už školním, či mimoškolním, a to za využití vhodných her,

[63] SEDLÁK, F. a H. VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.
[64] FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005.

cvičení či diskusí. I folklorní soubory se kromě hudební oblasti značně zaměřují na rozvoj zmiňovaných třech oblastí.

Osobnostní rozvoj

Dítě v souboru vnímá všemi smysly, snaží se být pozorné a soustředěné při učení nových tanečních kroků či nové lidové písně a při následném opakování dochází k jejich automatizaci a zapamatování. Poznává samo sebe, své postoje k tématu a nastavené hodnoty, své chování v kolektivu a vztahy k druhým. Ve větší skupině lidí se učí sebekontrole, dokáže ovládnout své reakce a prožívání. Stanoví si cíle, kterých by chtěl jedinec v životě dosáhnout (nadále pokračovat v souboru, časem přejít do dospělého *Písečanu*) a naplánuje si jednotlivé kroky k jejich dosažení. Dále se také učí pozitivně naladit svoji mysl, aby předešel stresům jednak při zkouškách v kolektivu, ale také při vystoupeních před obecenstvem. Takovéto stresové situace zvládá díky dobře nastavené přátelské atmosféře v souboru. Jestliže potřebuje s něčím pomoct, nesmí se bát oslovit své vedoucí nebo kamarády. Nejenom vedoucí, ale i děti mají prostor předložit své nápady, být kreativní (vymyslet logo na trička *Písečánku*).

Sociální rozvoj

Se vstupem do folklorního souboru dítě poznává mnoho nových tváří. Snaží se do kolektivu zapadnout, proto ovládá své chování a projevuje se tak, aby ho ostatní přijali mezi sebe. Děti se učí naslouchat druhým, respektovat jejich názory. Cvičení techniky řeči, mimiky, neverbální komunikace bývá převážně pro tanečníky velmi důležité. Svá mluvidla využívají při zpěvu, ale také při recitaci a jiném monologickém či dialogickém projevu. Na jevišti se setkávají s rušivými elementy různého charakteru (hluční diváci, nefungující mikrofony), proto jejich výslovnost musí být zřetelná. Komunikují také ve skupině mezi sebou, a to v různých situacích, jsou schopni pozdravit, poprosit, vyřešit konflikt, omluvit se. I když nesouhlasí s návrhem druhého, je rozumnější se vyvarovat hádce a od vlastního nápadu odstoupit.

Morální rozvoj

Jejich dalšími rozvíjejícími dovednostmi jsou ty, díky nimž vyřeší určité problémy a dokážou se rozhodnout. Problémy a důležitá rozhodnutí řeší v mezilidských vztazích, ve větší skupině lidí. Ve folklorním souboru například zvládá problémy vyskytující se

při osvojování nových tanců a písní, ale také neshody mezi kamarády. Uvědomuje si své hodnoty a postoje, je zodpovědný, spolehlivý, spravedlivý a respektující.

Průřezové téma, Osobnostní a sociální výchova, jedince ovlivňuje v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, ale i postojů a hodnot, které jsou součástí každodenního života. Realizace průřezových témat má nezastupitelné místo při vzdělávání všech žáků školy, a to i těch, kteří mají stanovená různá podpůrná opatření. Probírané průřezové téma se také pojí se vzdělávacími oblastmi (Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět aj.), jež zastupují hlavní místo v rámcovém vzdělávacím programu.[65]

Činnost v souboru je ovlivněna především složkou osobnostní a sociální. Dítě poznává jednak sebe samého, své schopnosti, dovednosti a vědomosti, ale také nové kamarády, se kterými se snaží komunikovat a spolupracovat, a tak se podílí s uvědoměním sebekontroly a správného chování na tvorbě dobrých mezilidských vztahů. Zamýšlí se také nad hodnotami a postoji, proto se zmiňuji i o oblasti morální.

[65] *6. 1 Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova.* Digifolio [online]. [cit.14.03.2023]. Dostupné z: https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10908

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

Činnost folklorního souboru, jak z předchozích kapitol a údajů z kronik vyplynulo, je pro děti a společnost velmi přínosná. Proto jsem se rozhodla provést dílčí výzkum, a to jednak mezi dětmi, jednak mezi jejich vedoucími.

Cílem výzkumné sondy bylo zjistit, jak se děti vyvíjí v hudební oblasti, které hudební schopnosti a dovednosti si v rámci folklorního souboru rozvíjí a jak je dokáže lidová hudba ovlivnit v druhé oblasti, a to sociální.

To vše budu zkoumat prostřednictvím metody dotazníku a rozhovoru, které jsou součástí tzv. explorativních metod, jež získávají data z tvrzení respondentů.

Využití **dotazníku** je vhodné pro hromadné získávání údajů. Zkoumaná osoba zapisuje fakta, písemně uvádí osobní názor či postoj k dané situaci. Přes zmíněné přednosti má však dotazník své zápory. Dotazovaní, i přesto, že se po nich žádá pravdivé vyjádření, nemusí být ochotni odkrývat své skutečné postoje, důvodem může být jeho anonymita. Jejich odpovědi mohou být ovlivněny i přítomnými kamarády či dospělými – vedoucími.

Také jsem se rozhodla zkombinovat písemnou podobu výzkumu s ústním dotazováním, tzv. **rozhovorem**, který se snaží zjišťovat informace přímou verbální komunikací. Osobní kontakt s dotazovaným navodí příjemnou atmosféru, poskytne větší důvěru a otevřenost respondenta, a to vede k větší pravdivosti výpovědí. Jako výhodu vnímám i to, že tazatel může položenou otázku více rozvést, zeptat se daleko šířeji, a tak získat více informací.

5.1 STRUKTURA DOTAZNÍKŮ A ROZHOVORŮ

Dotazník pro dětské tanečníky a dotazník pro instrumentalisty

V dětském souboru *Písečánek* vystupují dvě skupiny odlišující se od sebe vykonáváním různé hudební činnosti na základě rozvinutých či rozvíjejících se schopností a dovedností, tj. tanečníci a lidová kapela doprovázející tanečníky hrou na hudební nástroje. Kapela se zaměřuje převážně na činnost instrumentální a tanečníci na činnost hudebně pohybovou. Proto bylo nutné zpracovat dva různé dotazníky, i když se v dalších činnostech vokálních a poslechových téměř shodují.

V úvodu obou dotazníků jsem se zaměřila na základní informace o respondentovi, otázky identifikační (věk, pohlaví, místo bydliště, hra na nástroj). Následující okruh otázek

zjišťoval náklonnost dotazovaného k lidové písni nebo lidovému tanci ve svém volném čase. Zároveň mě zajímalo, jaký vztah k folkloru, hudbě či tanci mají i další rodinní příslušníci. Třetí skupina otázek se věnovala hudebním schopnostem a dovednostem, které soubor rozvíjí, ale i nabývání vědomostí v souboru či již získaným zkušenostem před vstupem do souboru. Čtvrtý okruh otázek zjišťoval, zda mají členové souboru nějaké povědomí o prácheňských lidových písních. Poslední typ otázek byl zaměřen na sociální oblast, ve které se děti taktéž náležitě během jejich působení v souboru rozvíjí.

Využila jsem převážně otázky uzavřené, tedy ty, u kterých jsou předem dané odpovědi, respondent si z uvedených odpovědí jen vybírá. Uzavřené otázky jsem doplnila také o otázky polouzavřené, jež respondentovi umožní odpovědět vlastním způsobem, pokud mu navržené odpovědi nevyhovují, a otevřené, ve kterých má respondent úplnou volnost ke svému vyjádření.

Rozhovory s vedoucími Písečánku

Vypracovala jsem tři otázky pro vedoucí *Písečánku*, jednalo se o rozhovor strukturovaný, kdy respondent odpovídá na předem připravený soubor otázek. Rozhovor probíhal skupinově, formou tzv. besedy, která mi umožnila poznat více názorů současně, avšak s rizikem vzájemného ovlivňování všech zúčastněných vedoucích.[66] Dalšího rozhovoru se účastnila bývalá členka *Písečánku*, nynější členka dospělého souboru.

5.2 SKUPINA DOTAZOVANÝCH

Jak jsem již uvedla, do výzkumu se zapojili přímí účastníci souboru, a to jak děti, tak jejich vedoucí. Výzkum proběhl prezenčně při společné zkoušce *Písečanku* s lidovou kapelou v místě jeho působiště, Písku. Dotazník pro dětské tanečníky dobrovolně vyplnilo 18 dětí, z toho 11 dívek a 7 chlapců, ve věku 7–14 let. Dále také 5 členů lidové kapely, ve věku 15–36 let, se zapojilo a dotazník pro instrumentalisty vyplnilo. Bylo zjištěno, že 65 % respondentů bydlí ve městě, 35 % dotazovaných je z vesnice. Do rozhovoru se zapojili tři hlavní vedoucí dětského folklorního souboru, navíc byla dotazována i jedna bývalá členka *Písečánku*, která v současné době vystupuje s dospělým *Písečanem*.

[66] SKOPAL, J. a H. VÁŇOVÁ. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice: vysokoškolská učebnice*. Praha: Karolinum, 2002.

5.3 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ U ČLENŮ DĚTSKÉHO FOLKLORNÍHO SOUBORU

5.3.1 DOTAZNÍK PRO DĚTSKÉ TANEČNÍKY

Otázka č. 1: Co tě přimělo k tomu, aby ses stal/a členem dětského folklorního souboru?

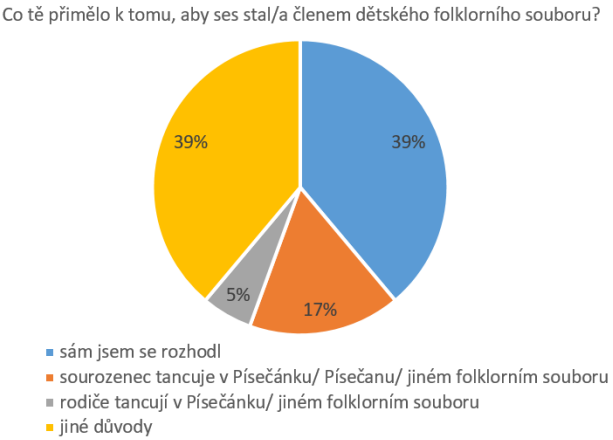

Graf 1: Vyhodnocení otázky č. 1[67]

První položená otázka si kladla za cíl zjistit, zda vstup dítěte do folklorního souboru měl nějaký důvod, který například mohl souviset s rodinou, jíž byl možná respondent ovlivněn. Folklorní soubor není zrovna nejvyhledávanějším kroužkem pro děti, mnoho lidí ani neví, že nějaké takovéto soubory existují, pokud se nechodí dívat na každoroční folklorní akce, kde právě folklorní soubory vystupují. V dnešní době mají děti jiné zájmy, a když už se začnou věnovat tanci, tak směřují spíše k nějakým modernějším (hiphop, street dance). Proto mě mile překvapilo, když 39 % respondentů odpovědělo, že rozhodnutí vstoupit do folklorního souboru bylo čistě z jejich zájmu bez nátlaku rodiny. Své sourozence má v souboru 17 % dětí, pouhých 5 % své rodiče, a to bylo hlavním důvodem, proč se tyto děti staly členy souboru. Avšak 39 % uvedlo i jiné důvody: *kamarádka tancovala; řekli mi o tom taťka s mamkou; kamarádky v něm tancovaly a mně se zalíbilo jejich vystoupení; rodina mě donutila.* Z většiny odpovědí je patrné, že se respondent ve svém volném čase před vstupem do souboru účastnil jako divák folklorních akcí, které ho i díky silnému vlivu kamarádů nadchly. Někteří zakroužkovali tuto poslední možnost, ani jiné konkrétní důvody neuvedli.

[67] Všechny uvedené grafy jsou z vlastního zdroje autorky diplomové práce

Otázka č. 2: Navštívil/a jsi někdy nějakou folklorní akci v Písku a okolí před vlastním vstupem do souboru? Pokud ano, napiš, kterou.

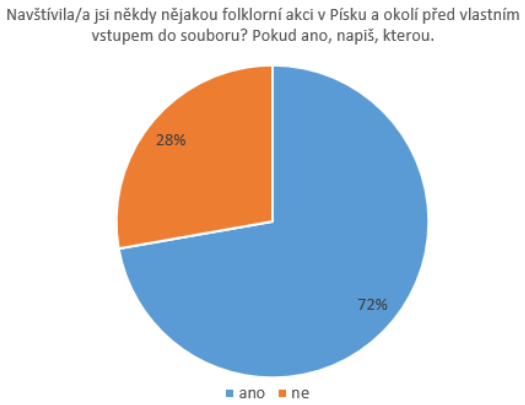

Graf 2: Vyhodnocení otázky č. 2

Návštěva folklorní akce a její následné zalíbení může být jedním z důvodů, proč se respondent stal členem dětského folklorního souboru, což vyplývá i z odpovědí na první otázku. Zájem o folklor a lidovou hudbu před vlastním vstupem do souboru potvrdilo 72 % dětí, pouze 28 % žádnou folklorní akci nenavštívilo.

Mezinárodní folklorní festival navštívilo sedm dětí. Čtyři děti viděly folklorní soubor *Písečan* na píseckých slavnostech, *Dotkni se Písku*. I když tyto slavnosti nejsou přímo folklorní záležitostí, *Písečan* a *Písečánek* zde vystupují jako hosté. Jeden respondent uvedl, že se s folklorem prvně setkal na píseckých slavnostech, kde účinkoval s tanečním souborem zaměřujícím se na jiný styl tance, street dance. Jedna dívka viděla vánoční vystoupení v *Divadle Fráni Šrámka* pořádané *Písečanem*. Někdo také odpověděl, že se účastnil folklorní akce v kulturním domě v Písku.

Otázka č. 3: Tancuješ i v některém jiném tanečním souboru, který se nezaměřuje na lidový tanec?

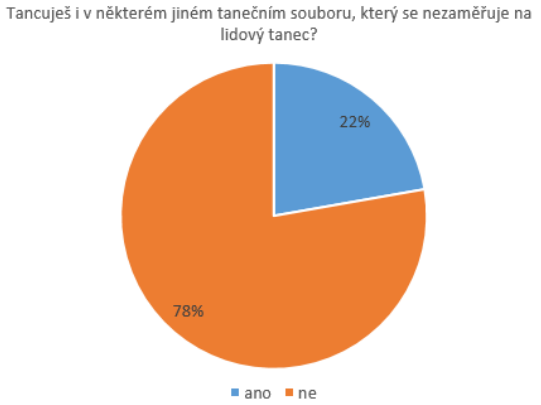

Graf 3: Vyhodnocení otázky č. 3

Cílem této otázky bylo zjistit, jestli mají děti s tancem už nějaké větší zkušenosti nebo se učí tancovat pouze ve folklorním souboru. Převážná většina, 78 % dětí, nenavštěvuje jiný taneční soubor zabývající se odlišným tanečním stylem, 22 % dětí si své taneční schopnosti a dovednosti rozvíjí i v jiných tanečních souborech.

Otázka č. 4: Bylo pro tebe obtížné naučit se tancovat lidový tanec?

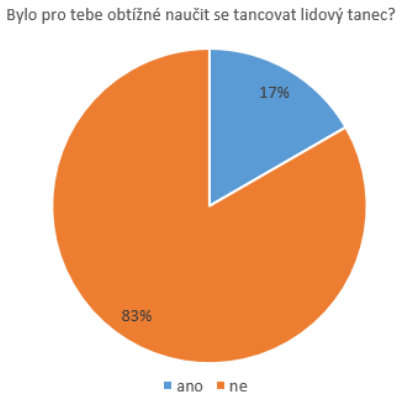

Graf 4: Vyhodnocení otázky č. 4

Vycházela jsem z toho, že většina dětí nebude mít před vstupem do souboru větší zkušenosti s lidovým tancem, proto pro ně nemuselo být vůbec lehké naučit se nové taneční kroky. Na druhou stranu děti se v *Písečánku* ještě neseznamují se složitějšími tanečními kroky, které by jim mohly dělat výraznější potíže. Proto 83 % potvrdilo, že jim lidový tanec nedělal větší obtíže, pouhých 17 % respondentů na lidovém tanci už menší problém shledali.

Pokud někteří tancují zároveň i v jiném tanečním souboru, naučit se jakékoliv taneční kroky a přitom zároveň vnímat okolí a hudbu bude pro tyto děti jednodušším úkolem než pro ty neznalé. Můj další předpoklad se ovšem nepotvrdil, 11 dětí netančí v žádném jiném tanečním souboru a lidový tanec považují za bezproblémový. Pouze tři děti, které netančí v žádném dalším tanečním souboru, pokládají taneční kroky za složité. Čtyři děti tancují v jiném tanečním souboru, a tak jim učení se dalším novým tanečním krokům nedělá žádný problém, což jsem předpokládala.

Otázka č. 5: Myslíš si, že dokážeš doprovodit hudbu a tanec jednoduchými hudebními nástroji (dřívka, bubínek)?

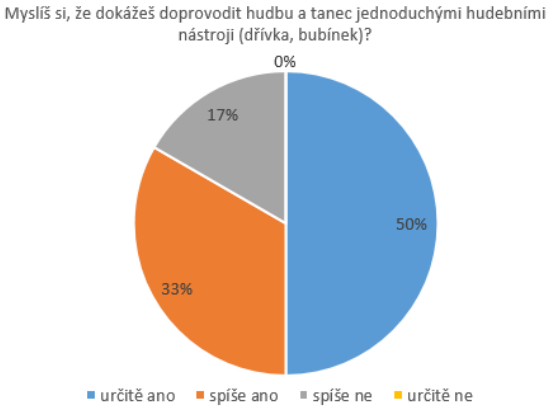

Graf 5: Vyhodnocení otázky č. 5

I tanečníci občas během svého vystoupení využívají jednoduchých hudebních nástrojů, vykonávají tedy nejenom hudebně pohybové činnosti, ale také činnosti instrumentální (nástrojové). Při tancování a při zacházení s jednoduchými nástroji pracují s rytmem, rozvíjí si hudební cítění, tj. rytmickou schopnost. Děti v souboru rozvíjí dovednosti motorické, ovládají motorické funkce při svém pohybu a současné hře na nástroj, ke které se ještě může připojit zpěv. Musí pozorně poslouchat kapelu, aby se správně rytmicky shodly. V jeden moment si osvojují více dovedností: sluchové, rytmické, pěvecké, nástrojové, hudebně pohybové. Polovina, 50 % respondentů, si je jistá, že hru na jednoduchý nástroj bezchybně zvládá, 33 % dětí má o tom menší pochyby, 17 % si myslí, že spíše tuto činnost nedokáže. Myslím si, kdybych těmto dětem poskytla jednoduchý nástroj a požádala je, aby mě a sebe doprovodily, že by činnost snadno zvládly, a tak by se ukázala jejich zbytečná skromnost.

Otázka č. 6: Zpíváte v souboru některé písničky dvojhlasně?

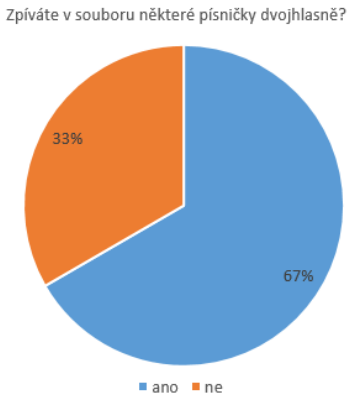

Graf 6: Vyhodnocení otázky č. 6

Někteří respondenti odpověděli kladně, někteří záporně. Jak jsem mohla vypozorovat, lidové písně děti v souboru zpívají převážně prvním hlasem, druhý přidávají jen k některým určitým lidovým písním. Aby mohly děti zpívat dvojhlas, musí dokonale ovládat jednohlas. Nácvik této dovednosti není jednoduchý, žák musí mít rozvinuté i další hudební schopnosti. U malých dětí je obtížné rozvíjet schopnost harmonického a tonálního cítění, proto předpokládám, že se do dvojhlasu zapojují spíše děti starší. Šest dotazovaných odpovědělo záporně, z toho tři děti jsou ve věku 8–9 let a zbylé tři ve věku 10, 11, 14 let, u nichž si myslím, že do souboru nastoupily v nedávné době, a tak se s dvojhlasem ještě nesetkaly. Zpívání lidového dvojhlasu poskytuje hlubší hudební zážitek, zesílí emocionální a estetický prožitek.

Otázka č. 7: Kdo ti nejčastěji zpíval lidové písně, když jsi byl/a malý/á?

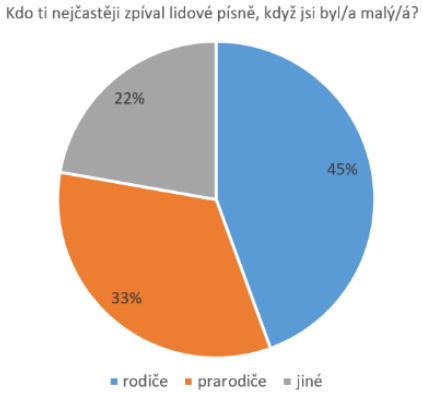

Graf 7: Vyhodnocení otázky č. 7

Otázka zjišťovala, zda dochází k přenosu lidových písní v rodině už od útlého věku a která generace se při zpěvu lidových písní v tu dobu zapojila více. Z grafu vyplývá, že 45 % dětem zpívali rodiče, 33 % prarodiče a 22 % dětí si zapsalo jinou odpověď: *paní učitelka, nikdo* (pouze dvě děti). Jeden respondent ke svojí odpovědi – prarodiče – doplnil: *v jeslích*. I když nevidíme mezi dvěma generacemi v procentech příliš veliký rozdíl, i přesto se rodiče dotazovaných dětí podíleli na předávání lidových písní více než prarodiče. Je ale potěšující, že si někteří vzpomněli i na paní učitelky a tím i potvrdili, že se lidovou písní ve školce či na prvním stupni učitelé zabývají.

Otázka č. 8: Zpíváte doma lidové písně i dnes?

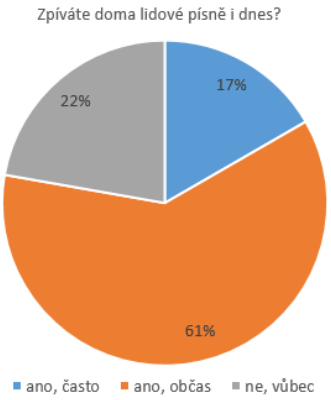

Graf 8: Vyhodnocení otázky č. 8

Dále mě zajímalo, zda se lidová píseň uchytila a zda ani z domácího prostředí nevymizela. Předpokládala jsem, že se na zpěvu lidových písní v dnešní době podílí ti rodinní příslušníci, kteří zpívali dětem, když byly malé. Většina, a to 78 % dětí, odpověděla, že zpívají doma lidové písně i dnes, avšak rodiny 22 % dětí lidovým písním doma nevěnují žádnou pozornost. Tato odpověď se týká těch dětí, kterým v jejich útlém dětství doma nikdo lidové písně nezpíval.

Otázka č. 9: Znáš nějakou lidovou píseň, která pochází z Písku, nebo jejího okolí?

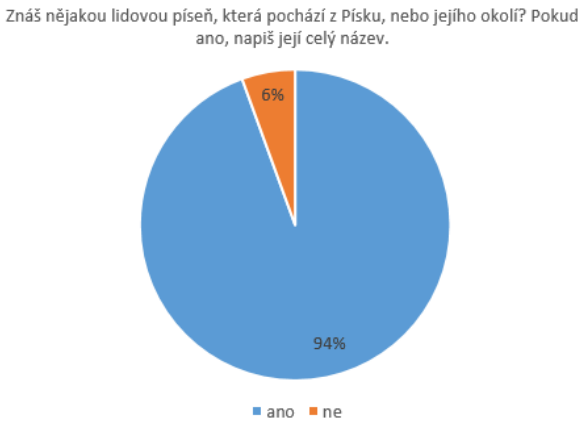

Graf 9: Vyhodnocení otázky č. 9

Lidové písně Prácheňska: Kdyby byl Bavorov (2), Když jsem já šel tou Putimskou branou (3), Ta písecká brána (4), K Budějicům cesta (1)

Z 18 respondentů jeden odpověděl záporně, i přesto uvedlo název písně jen 10 dětí. Názvy písní, které se v dotazníku objevily, jmenuji výše pod grafem společně s čísly v závorkách, jež určují počet dětí, které si zaznamenaly danou píseň. Důkazem toho, že se děti s prácheňskými lidovými písněmi v souboru seznamují, je jejich pásmo s názvem *Písecko*, ve kterém se nachází právě zmíněné prácheňské lidové písně.

Otázka č. 10: Na pravidelné zkoušky *Písečánku* se často:

Napiš jeden důvod, díky kterému se na zkoušky těšíš/netěšíš:

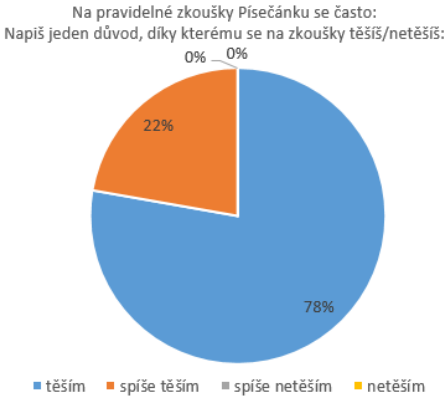

Graf 10: Vyhodnocení otázky č. 10

Touto otázkou jsem cílila na oblast sociální, očekávala jsem, že kamarádi budou hlavní motivací. Všichni členové dětského souboru odpověděli kladně, u 22 % dětí můžeme vidět malé zaváhání. Potěšující je, že nikdo ze zúčastněných neodpověděl negativně, svoji odpověď také dokázali všichni zdůvodnit: *těším se na tancování, baví mě to, mám tam kamarády, končíme pozdě večer*. Jeden z hlavních důvodů, proč se dotazovaný na zkoušky těší, byli kamarádi. Takto odpovědělo osm dětí. Jeden chlapec dokonce označil konkrétního vedoucího, díky kterému na zkoušky chodí rád. Dva respondenti uvedli negativní důvod, i když jejich odpověď, zda se na zkoušky těší/netěší, byla kladná. Každotýdenní dvouhodinová zkouška, která probíhá v podvečerních hodinách, není pro mnohé příjemná, ale vzhledem k tomu, že dotazovaní se řadí k 78 % kladně odpovídajícím, musí mít i jinou motivaci.

Otázka č. 11: V souboru jsem se naučil/a či dozvěděl/a něco nového:

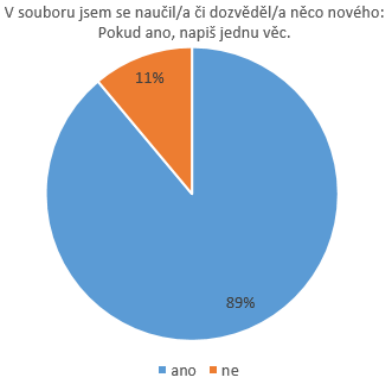

Graf 11: Vyhodnocení otázky č. 11

Dětský folklorní soubor přináší dětem spoustu nových zkušeností, znalostí, pomáhá jim k rozvoji hudebních schopností a dovedností. Přesto dvě děti odpověděly, že se

nenaučily nic nového. Necelých 90 % dotazovaných, kteří jsou si vědomi toho, že se v souboru něco naučili, odpovědělo: *naučila jsem se několik lidových písní; nové tance; nové kroky; dozvěděla jsem se více o folkloru; naučila jsem se zpívat*.

Otázka č. 12: Chtěl/a by ses jednou stát členem dospělého folklorního souboru *Písečan*?

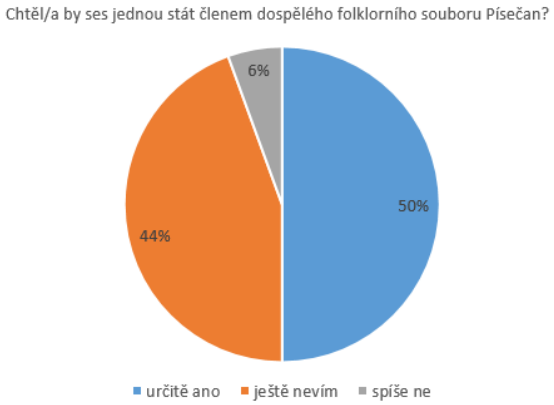

Graf 12: Vyhodnocení otázky č. 12

Folklorní soubor *Písečan* může být pro děti velikou motivací, ostatně vedoucí *Písečánku*, jakožto zároveň členové dospělého *Písečanu*, se sami snaží postupně děti vést k lepším výkonům, až je následně nasměrovat do *Písečanu*. Nezáleží jen na dokonalosti tanečních kroků a pěveckých dovednostech, prioritní je, aby děti činnost v souboru bavila. Jejich zalíbení potom rozhodne, zda budou ve folklorním souboru pokračovat či skončí. Přesně polovina dětí, těch starších, je rozhodnuta o přestupu do *Písečanu*, 44 % teprve nad tím uvažuje, pouze jeden chlapec již teď ví, že by do dospělého souboru nechtěl nastoupit.

5.3.2 DOTAZNÍK PRO INSTRUMENTALISTY

Otázka č. 1: Na který hudební nástroj v souboru hraješ?

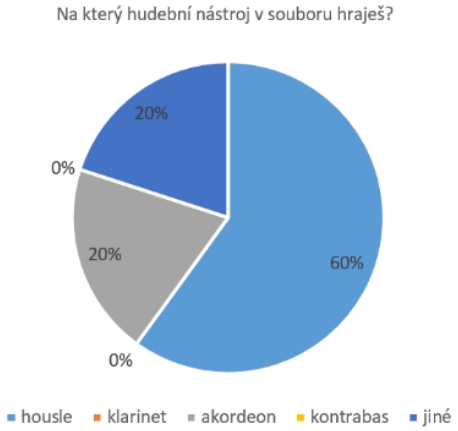

Graf 13: Vyhodnocení otázky č. 1

Otázka č. 2: Na hudební nástroj jsem se naučil/a:

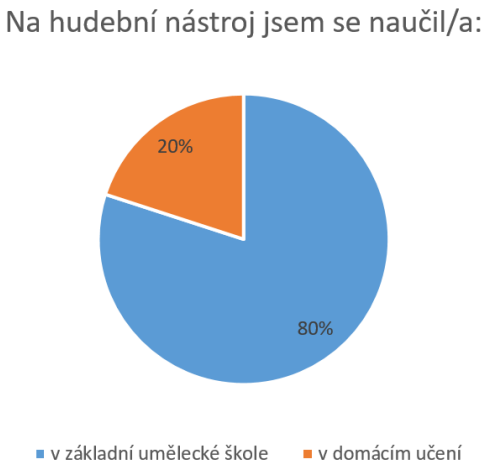

Graf 14: Vyhodnocení otázky č. 2

Lidová kapela doprovázející *Písečánek* je tvořena pěti členy: troje housle, jeden akordeon a jedny dudy (flétna). Kontrabas a klarinet v nynější kapele chybí. Čtyři členové lidové kapely se hře na nástroj učili v základní umělecké škole. Slečna hrající na dudy a flétnu vybrala obě dvě varianty, avšak spíše se přiklonila k domácímu učení, které ji značně ovlivnilo ve hře na dudy, jež v souboru více využívá.

Otázka č. 3: Hraje někdo z rodiny na hudební nástroj?

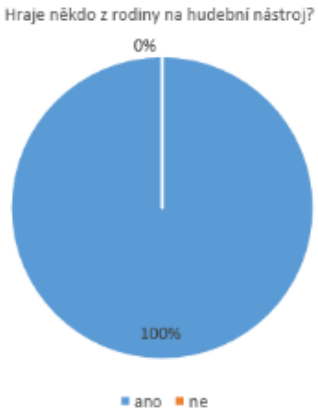

Graf 15: Vyhodnocení otázky č. 3

Úmyslem třetí otázky bylo zjistit, zda rodina ovlivnila výběr hudebního nástroje a celkově hudební činnosti jako záliby, které se jejich dítě bude věnovat ve svém volném čase. V případě, že někdo z rodiny dotazovaného hraje na hudební nástroj, lze předpokládat větší zájem o hudbu a hudební nadání. Všichni respondenti odpověděli kladně, a tak potvrdili, že alespoň jeden rodinný příslušník ovládá hru na hudební nástroj.

Otázka č. 4: Než jsem nastoupil/a do folklorního souboru, byl/a jsem zvyklý/á:

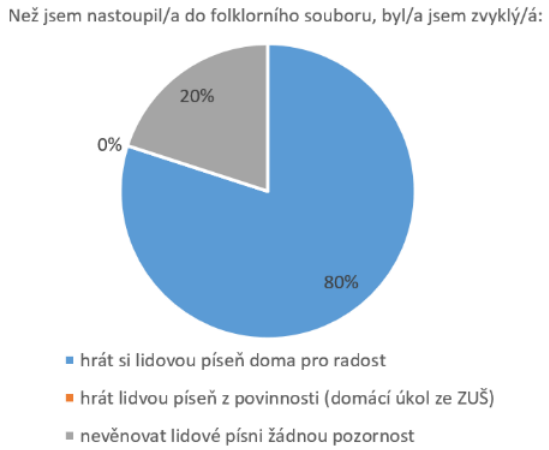

Graf 16: Vyhodnocení otázky č. 4

Téměř všichni členové lidové kapely se na nástroj naučili hrát v základní umělecké škole. Povinností žáka *ZUŠ* je naučit se hrát skladby zadané učitelem. Avšak ve svém volném čase se může věnovat žánru, jež považuje za oddychový. Někdo si více oblíbí hudbu klasickou, někdo hudbu lidovou. Graf ukazuje, jaký měli dotazovaní před vstupem do lidové kapely vztah k lidové písni. Většina, a to 80 % respondentů, uvedla, že si lidovou píseň hráli doma pro radost, tento žánr je naplňoval, a tak je bezpochyby v souboru činí šťastnými i nadále. Žádný z respondentů si nevybral variantu: *hrát lidovou píseň z povinnosti,* avšak 20 %, jeden člen kapely lidové písni nevěnoval žádnou pozornost, lze předpokládat jeho zvýšený nezájem, nebo že si naopak lidovou hudbu oblíbí, uvědomí si, jaké potěšení přináší.

Otázka č. 5: Před vstupem do kapely jsem již hrál/a:

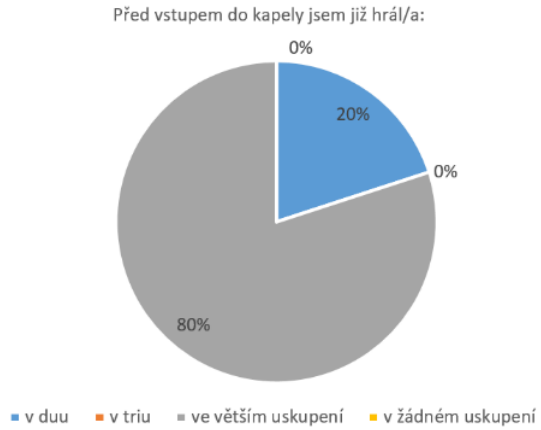

Graf 17: Vyhodnocení otázky č. 5

Prostřednictvím této otázky jsem zjišťovala, zda získali členové kapely před vstupem do pětičlenného uskupení zkušenost se spoluprací a vnímáním jiných nástrojů při společné reprodukci písně. Komorní hra napomáhá k upevňování rytmického cítění, zvyšuje hudební

zájmy dítěte. Vzhledem k věku dotazovaných, 15–36 let, jsem nepochybovala o jejich bohatých zkušenostech a znalostech, které nám také graf ukazuje. Ve větším uskupení, a to v orchestru, hrálo 80 % respondentů. Jeden člen kapely dříve vystupoval v duu.

Otázka č. 6: Byl jsi někdy na koncertu vážné hudby?

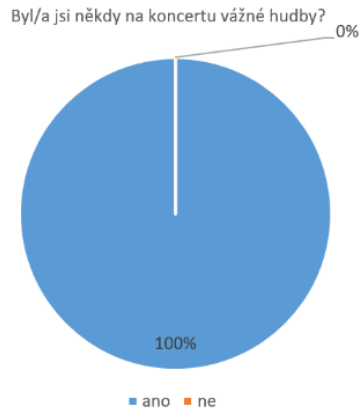

Graf 18: Vyhodnocení otázky č. 6

Na konci čtvrté kapitoly své diplomové práce jsem se zabývala hudebně psychologickým hlediskem. Zmínila jsem se o výzkumu, který zjistil, jak mohou hudební činnosti ovlivnit jedince v jeho chování. Výzkum potvrdil, že se hudba, ať už žánru klasického, nebo lidového, kladně projeví v chování a sociálních vztazích osob. Otázka se spíše zaměřovala na hudební činnost poslechovou, rozvoj hudebního sluchu, rytmického či harmonického cítění. Všichni respondenti se shodli na tom, že alespoň jednou navštívili koncert hudebního žánru klasického, při němž si rozvíjeli dovednosti sluchové. Navíc houslisté, kteří jsou zároveň členy píseckého orchestru, jak ke své odpovědi dodali, sami klasickou hudbu produkují.

Otázka č. 7: Dělá ti problém improvizovat v mimořádné situaci (př.: tanečníci se spletou, upadnou ti noty)?

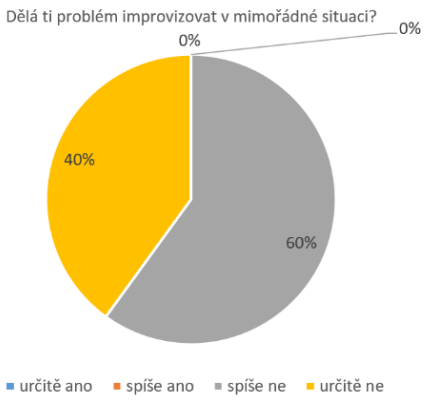

Graf 19: Vyhodnocení otázky č. 7

V tomto případě velice záleží na hudebních zkušenostech, získaných znalostech a na dokonalém ovládání svého nástroje. Vzhledem ke zkušenostem, které jsou dosti patrné z předchozích dvou grafů, není divu, že i vyhodnocení této otázky vyšlo pozitivně. Nikomu z dotazovaných nedělá problém improvizovat, a to za kterékoliv situace. Zde můžeme sledovat přístup produkční umožňující improvizace, dítě je nuceno si melodii samo utvořit, a to na základě hudební paměti vycházející z předešlé poslechové činnosti.

Otázka č. 8: Ve folklorním souboru:

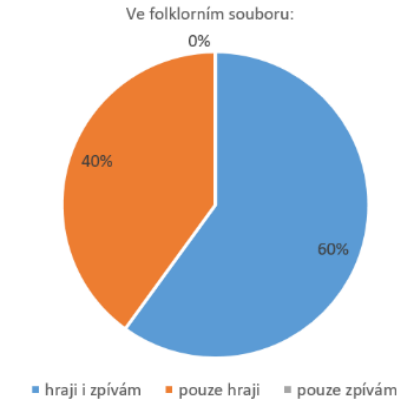

Graf 20: Vyhodnocení otázky č. 8

Člen lidové kapely ovládá jak hudební činnosti instrumentální a poslechové, tak i pěvecké. Při hře a zpěvu si rozvíjí veškeré hudební schopnosti a dovednosti. Užívá přístupu reprodukčního, kdy dokáže využít své získané znalosti, a tak nejenomže naslouchá znějící hudbě svých spoluhráčů, ale také zpívá a hraje na hudební nástroj písně, které se sám nebo za pomoci druhého naučil. Výhodou je, že má určité hudební dovednosti již upevněné, a tak je schopen se velmi rychle orientovat v notovém zápisu a současně sledovat očima ostatní členy kapely či tanečníky. Tři respondenti hrající na housle, dudy a akordeon odpověděli, že v kapele hrají i zpívají. Dva hráči na housle se zaměřují jen na své hraní. Lidová kapela nemá žádného člena, který by v ní působil pouze jako zpěvák.

Otázka č. 9: S kým nejčastěji doma zpíváš lidové písničky?

Graf 21: Vyhodnocení otázky č. 9

Byly využity všechny uvedené varianty odpovědí. Dva dotazovaní si zpívají lidové písně doma sami, nejspíše v rámci tréninku na vystoupení s folklorním souborem, jedna dívka se svými prarodiči. Jedna žena (36 let) zpívá nejčastěji lidové písně s rodiči, ale také se svými dětmi, jak ještě dodala, a 1 dívka spíše se svými mladšími sourozenci. Tyto dvě zmíněné ženy byly nejspíše od mala vedeny k lidové písni svými rodiči či prarodiči a teď již mají možnost samy píseň předávat dál, svým dětem či mladším sourozencům.

Otázka č. 10: Na kolik lidových písní si vzpomeneš bez dlouhého přemýšlení?

Napiš číslo: 10, 20, 20, 25, 30

Touto otázkou jsem ověřovala povědomost respondentů o lidových písních. Měli bychom samozřejmě zohlednit několik okolností, zda byl člen lidové kapely před vlastním vstupem do souboru zvyklý hrát lidovou píseň, jak dlouho hraje na hudební nástroj ve zmiňovaném folklorním souboru. Nejmenší počet lidových písní zaznamenal chlapec, který jako jediný před vstupem do souboru lidové písni nevěnoval žádnou pozornost, ale s jeho začleněním do lidové kapely nabyl nových znalostí a již je schopen vyjmenovat alespoň 10 lidových písní. Největší počet písní uvedla houslistka, primáška dětské lidové muziky. Celkově nemalá čísla vypovídají o tom, že schopnosti a znalosti všech členů lidové kapely dosahují vysoké úrovně.

Otázka č. 11: Co tě na činnosti v souboru nejvíce motivuje?

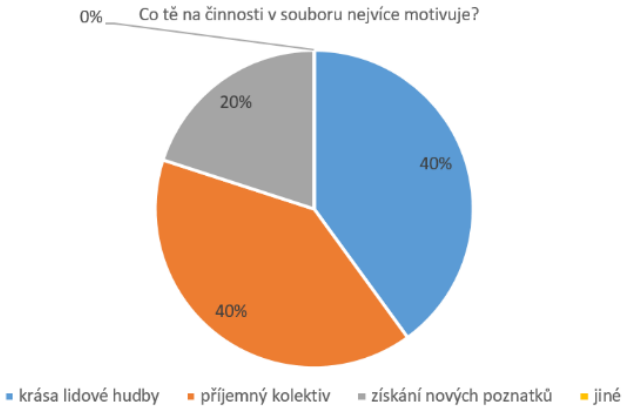

Graf 22: Vyhodnocení otázky č. 11

Pro 40 % respondentů je lidová hudba a její estetično tou největší motivací, 40 % členů je v souboru spokojeno díky příjemnému kolektivu, získávání nových poznatků motivuje 20 % členů. Žena, která zvolila první možnost (krása lidové hudby) ještě připsala, že jí na souboru taktéž motivují společné hudební zážitky.

5.4 ROZHOVORY

5.4.1 ROZHOVOR S VEDOUCÍMI PÍSEČÁNKU

Otázka č. 1:

Jakým způsobem děti seznamujete s lidovými zvyky, jak to děti vnímají a přijímají?

Dotazovaný 1:

Děti s lidovými zvyky seznamujeme adekvátně věku, čím mladší, tím více je to formou hry. Základy už mají většinou z domova. Hodně dětí k nám chodí z waldorfské školy a školky, kde se s lidovými zvyky a obyčeji také hodně pracuje. Tyto lidové zvyky se snažíme vložit i do tanečních pásem, s kterými pak děti vystupují.

Dotazovaný 2:

Na pravidelných zkouškách, které máme každý týden, hlavně zpíváme, tancujeme a hrajeme hry. Tímto způsobem se snažíme dětem přibližovat lidové zvyky a tradice.

Dotazovaný 3:

Při přípravě zkoušek nebo soustředění souboru myslím vždy na to, aby náplň reflektovala podstatu českého folkloru a zahrnovala vždy tanec, zpěv a také byla dětem tematicky blízká. Pokud jde o zvyky jako takové.

Otázka č. 2:

Jak se Vám daří v dětech udržet nadšení pro folklorní hudbu a tanec?

Dotazovaný 1:

Radost z hudby a pohybu je patrná hlavně u nejmenších dětí, kde se ještě projevuje jejich spontánnost a bezprostřednost, kterou se snažíme nepotlačovat. Hrajeme s nimi hry, zpíváme písničky, a tím je nenásilnou formou seznamujeme s folklorem a dostávají základ pro další působení v Písečánku. To, co děláme na zkoušce, předvádí a zpívají doma rodičům a sourozencům sami od sebe, vypovídá to o tom, že je to baví.

U starších je pak více tancování a techniky a je tam třeba i ta přísnost a kázeň, aby pásmo vypadalo tak, jak si představujeme. Ale i toto utužuje dětský kolektiv, protože o tom to je také. O soudržnosti a kamarádství. U některých dětí nejspíš toto i převažuje. Ale proč ne!? Vždyť cílem je nejen seznámit je s folklorem, ale právě i ta dobrá parta, s kterou se pak i lépe pracuje.

Různá vystoupení, akce či soustředění je to, co kolektiv utužuje a kde mohou vidět, že v tom folkloru nejsou sami. Tak nějak přirozeně jsou pro nejmenší děti vzorem ty větší ze souboru a pro ty větší zase tanečníci dospělého Písečanu. Dalším impulsem jsou pak různá vystoupení, a že to, co na pódiu předvedou, se obecenstvu líbí.

Naším úkolem je pouze dětem folklor zpřístupnit a připravit příležitosti, kde se s ním mohou setkat, pokud chtějí. A ono už to pak jde tak nějak samo.

Dotazovaný 2:

Vedle pravidelných zkoušek se účastníme několika zajímavých akcí a zájezdů, kde můžeme prezentovat lidovou tvorbu z našeho regionu. Tím, že děti mají z práce na zkouškách i pozitivní výsledky formou potlesku a ocenění za vystoupení, může pro ně toto být dost velkou motivací.

Dotazovaný 3:

Někdy se to daří, někdy ne. Některé děti u folkloru zůstávají, některé dají postupem času přednost jiným koníčkům. To je ale život a považuji to za normální. Také období koronaviru a lockdowny sehrály svou negativní roli v tom smyslu, že některé děti skončily a ty starší, které by možná plynule přešly do dospělého souboru Písečan, tu návaznost ztratily a s folklorem dál nepokračují.

Otázka č. 3:

Co pro Vás znamená dětský folklorní soubor *Písečánek*, co považujete na Vaší činnosti v souboru za hodnotné nebo naopak za menší problém?

Dotazovaný 1:

Písečánek pro mne hlavně znamená dlouhou středu a pro rodinu, že mne uvidí až večer, protože navazující zkoušky všech kategorií trvají od 16.30 do 19.15 hod. Většinou, když jsem z práce unavený, tak mne to dobije. Občas to ale bývá naopak. Každopádně je to však něco, co má smysl v dnešní době, kdy se každý žene za výdělkem, zážitky a všechno musí být rychle.

Za hodnotné považuji, že se děti seznamují s historií, s tím, co nám tu zanechali naši předchůdci, s kulturním dědictvím a že se díky tomu na tyto věci zapomíná pomaleji. Má to i svůj význam sociální, kdy se učí k sobě chovat a vzájemně se respektovat, protože se učí spolu vycházet a spolupracovat. Tím, že lidovky nejsou v dnešní době zrovna „in", možná je to spojuje o to víc.

Jsem rád, že se nám podařilo už dvě kategorie nejstarších nasměrovat do Písečanu, kde mohou ve své činnosti pokračovat. Kdyby je to nebavilo, tak by v tom jako dospělí nepokračovali. A já jsem rád, že základy a toto nasměrování dostali od nás.

Máme partu lidí, kteří dětem věnují svůj čas a energii a nic za to nečekají. I když koneckonců možná to děláme i pro to, abychom měli v Písečanu s kým po večerech pařit.

Dotazovaný 2:

Písečánek je pro mě srdeční záležitostí, a to společně s dospělým souborem Písečan. Písečánek považuji za velmi důležitou aktivitu, a to i z důvodu, že můžeme docílit pokračovaní dětí v dospělém souboru.

Dotazovaný 3:

Folkloru a národopisu se věnuji od dětství a přes několik dospělých souborů jsem se dostala až k působení v dětském folklorním souboru Písečánek. Práce s dětmi a mládeží od 5 do 17 let mě baví a nabíjí energií. Jako vedoucí se snažíme, aby se děti bavily, ale zároveň se něco naučily, a také aby měly takové zážitky spojené s folklorem, na které budou v životě rády vzpomínat. A třeba se folklor stane jejich koníčkem na celý život.

5.4.2 ROZHOVOR S BÝVALOU ČLENKOU PÍSEČÁNKU A ZÁROVEŇ SOUČASNOU AKTIVNÍ ČLENKOU PÍSEČANU

Otázka č. 1:

Která věc tě motivovala k tomu, abys dále pokračovala ve folkloru?

Už odmalička, když jsem ještě tancovala v Písečánku, jsem se na vystoupení Písečanu dívala s velikým obdivem. Jejich tance byly rychlejší, kroje krásnější než ty naše dětské. Líbilo se mi, že jsme se souborem hodně cestovali, podívali jsme se do různých koutů České republiky, ale také i za její hranice. Zahraničních zájezdů bylo ovšem za mého působení v dětském souboru málo, Písečan do cizích zemí cestoval mnohem častěji, ale hlavně navštívili i země mimo Evropu. Dalším důvodem byl můj taťka. Do Písečanu chodil od svých osmnácti let. Když se mu poté narodily děti, bylo jasné, že i ty budou folklorem ovlivněny. Tatínek nám velice často vyprávěl zážitky ze zájezdů, z Číny, Anglie aj., čemu se kdo zasmál na zkoušce. Na některé zájezdy Písečanu a výlety se souborem (na hory, na vodu) mě brával s sebou, společně i s mými sourozenci a s maminkou. Takže jsme celá rodina byli prakticky členem Písečanu už tehdy. Folklor mě provázel od narození, takže by bylo zvláštní ho prostě z jednoho roku opustit.

Otázka č. 2:

Jaký byl přestup do Písečanu z hlediska náročnosti tanců a jiného?

Tance byly určitě náročnější, ale o to zábavnější, a hlavně tancujete častěji v páru, takže je to více o spolupráci než o vlastním umu. I když už s Písečanem vystupuji třetím rokem, v některých tancích se občas ztrácím, ale po chvilce se dokážu zorientovat a pokračovat dál, aniž by někdo poznal mé zaváhání. Všechny členy souboru znám už odmala a oni znají mě, jsou velice milí a ochotní mi s čímkoliv pomoci. Podporujeme se navzájem.

Otázka č. 3:

Stále tě folklor naplňuje?

Ano, bohužel teď z důvodu operace kolene nějakou dobu tancovat nemohu, ale už se těším, až budu zase moct obléknout kroj a vydat se na parkety.

5.5 ZÁVĚRY VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝZKUMU

Ze získaných údajů vyplývá, že členové dětského folklorního souboru *Písečánek* přijímají folklor a lidovou hudbu velice pozitivně, a to hlavně díky rodičům, prarodičům či sourozencům, kteří se snaží v dětech probudit lásku k lidové hudbě už od jejich narození. Pozitivní postoj k folkloru je také hlavně ovlivněn vedoucími dětského souboru, kteří se stali pro mnohé děti vzorem. Děti si uvědomují, že je to hudební žánr, který s sebou nese spoustu zábavy a radosti, a tu v souboru prožívají se svými kamarády. I když se někteří členové k lidové písni a folkloru před vlastním účinkováním v souboru zprvu nepřikláněli, myslím si, že si nyní lidové písně začali více vážit. Dotazovaní uvádějí, že je činnost v souboru baví, těší je poznávat lidové písně z Písecka a učit se novým tanečním krokům. Tanečníci i členové lidové kapely mají o prácheňských lidových písních určité povědomí, v souboru je společně zpívají či hrají na hudební nástroje. Rozvíjejí si dovednosti sluchové, rytmické, vokální, intonační, nástrojové, hudebně pohybové, poslechové, ale také další hudební schopnosti. O jejich postupném zdokonalování hudebních dovedností a schopností vypovídají kladně zodpovězené otázky z dotazníkového šetření. Mnozí si v souboru našli nové kamarády, z čehož vyplývá i sociální význam. Ti, kdo měli k folkloru už od počátku nastavený pozitivní přístup, si ho ponechávají, a ti, kteří ho naopak neměli, tak si ho dokázali ve folklorním souboru vytvořit, což je z dotazníků víc jak zřetelné. A tím se naplnil hlavní cíl dětských folklorních souborů, naučit děti mít rád lidové písně.

Vedoucí dětského folklorního souboru při rozhovoru podrobně popsali, jakým způsobem s dětmi pracují, jeho přínos nejenom pro děti, ale i pro ně samotné. Jsou si vědomi toho, že lidová hudba není zrovna pro děti tím nejatraktivnějším žánrem, je proto těžší, a to hlavně u těch starších, najít způsob, jak dětem folklor zpřístupnit, aby v něm postupně nacházely zalíbení. Protože do pravidelných tréninků vkládají kromě přísnosti i svůj humor a zařazují zábavné hry, daří se jim v dětech udržet nadšení pro folklorní hudbu a tanec. Ale také různé akce a zájezdy děti motivují a zároveň napomáhají k upevňování vztahů v kolektivu, ke komunikaci a soudržnosti. Pokládají za důležité zpříjemnit si společné chvíle, protože veškeré radostné okamžiky a zážitky posouvají děti ve folkloru o další kroky vpřed. I oni, jako vedoucí, zažívají během své práce v souboru náročné momenty, které ovšem rychle překonávají, protože touha dovést děti až do dospělého souboru *Písečan* je silnější. A že se jim jejich úsilí vyplácí, toho je důkazem rozhovor s členkou *Písečanu*, která ještě před třemi roky působila v *Písečánku*. Do dětského souboru nepřišla úplnou náhodou,

v souboru již účinkovala její starší sestra a otec, hlavní vedoucí *Písečánku* a člen *Písečanu*. Rodinní příslušníci ji sice možná ovlivnili, avšak nepokračovala by dál, kdyby ji folklor netěšil. S přestupem do *Písečanu* byla připravena dále zdokonalovat své taneční schopnosti a dovednosti, tancování ji začalo více bavit a celkově dávat větší smysl. Troufám si říct, že dotazovaná, která si členství v souboru vydobyla svojí pílí, je opravdovým milovníkem folkloru a doufám, že to tak zůstane i nadále.

Přístup všech vedoucích k dětem v *Písečánku* je přátelský a láskyplný. *Písečánek je pro mě srdeční záležitostí*. Tak uvádí jeden z vedoucích.

6 NÁVRH VÝUKOVÉ JEDNOTKY O *FOLKLORU A LIDOVÉ PÍSNI* S VYUŽITÍM MEZIPŘEDMĚTOVÝCH VZTAHŮ

O folkloru a lidové písni mají děti v dětském folklorním souboru *Písečánek* dostatek informací, i ti nejmenší alespoň okrajově vědí, co to znamená. Avšak myslím si, že méně informací o folkloru se dostává těm, kteří se s ním tak často nesetkávají jako děti z *Písečánku*. Proto jsem se rozhodla předat žákům základní školy své doposud nasbírané znalosti o folkloru a prácheňské lidové písni. Toto téma jsem rozvrhla do čtyř vyučovacích hodin, dvě hodiny hudební výchovy a dvě hodiny výtvarné výchovy. Možnosti rozvrhu třídy mi nedovolily zvládnout odučit celé čtyři hodiny v jeden den, proto se jedna hodina výtvarné výchovy přesunula do druhého dne.

Výše popisované hodiny se uskutečnily během mé souvislé pedagogické praxe na Základní škole v Bernarticích. Výuka těchto hodin proběhla v únoru roku 2023 ve 3. třídě. Hodiny jsem původně chtěla zrealizovat se staršími dětmi, ale po domluvě s paní třídní učitelkou třetí třídy, která po nahlédnutí do tematického plánu zjistila, že i ve 3. třídě, a to hned v tomto měsíci, je téma folkloru v kurikulu zahrnuto, bylo rozhodnuto, že výuku provedu v této třídě. Hudební výchova ve třídě probíhá pouze jednou týdně, některé děti navíc chodí do pěveckého kroužku.

6.1 STRUKTURA HUDEBNÍ VÝCHOVY

Předpoklady a cíle hodiny

Folklor, jako jedno z témat, bývá zařazen do učebnic a děti se o něm mohou něco málo dozvědět i ve škole. Při přípravě na hodinu hudební výchovy jsem předpokládala, že děti na prvním stupni zpívají lidové písně, i když jsem o tom měla malé pochyby na základě předchozích zkušeností z praxí. Dokonce i Olga Čenčíková má o uplatnění lidové písně v hudební výuce nemalé pochybnosti. *V hodinách hudební výchovy se s lidovou písní nakládá jako s indiferentním školním materiálem, pouhým prostředkem k osvojování vokálně instrumentálních dovedností či upevňování hudebně naukových poznatků, jako s „mrtvou" učební látkou, která je dobře použitelná jen k tomu, aby se zaobíráním s ní vyplnilo vymezených 45 minut.*[68] Následnému nezájmu žáků k lidové písni se nemůžeme divit, když učitelé k tématu přistupují takto „vlažně".

[68] KLAPIL, P. *Lidová píseň a hudební výchova*. MUSICA VI. Olomouc: Hanex, 1997. s. 15

Mým dalším předpokladem byla myšlenka, že žáci doposud nikdy nepracovali s pojmem prácheňská lidová píseň, ale některé písničky z této oblasti již alespoň někde slyšeli. Aby lépe pochopili veškeré souvislosti, rozhodla jsem se žáky seznámit i se specifikou kraje, instrumenty a prácheňským krojem. Hlavním cílem bylo žáky naučit zpívat dvě písničky z Prácheňska a svůj zpěv doprovodit jednoduchými nástroji či *hrou na tělo*. První hodina byla využita k objasnění pojmu folklor a k vymezení regionu Prácheňska. Druhá hodina se již zaměřila na nácvik prácheňských lidových písní.

Průběh hodiny

První hodina – seznámení s folklorem a oblastí Prácheňska (viz příloha 9)

Na začátku naší hodiny jsem si s žáky sedla do kroužku na koberec, seznámila jsem je s tím, co se bude během tohoto dne dít a proč tomu tak bude. Téma hodiny jsem měla napsané na papírku seskládaném do harmoniky a postupně jsem odhalovala písmenko po písmenku. Po prozrazení tématu jsem rovnou předala slovo barevným klubíčkem některému z žáků a požádala ho, aby zkusil říct cokoliv, co si pod pojmem představuje, a pokud neví, předá slovo někomu jinému. Odpovědi žáků byly různé: *písničky, nějaké zvyky, to bude něco s chlorem.*

Názory žáků se vyvrátily nebo potvrdily v následující aktivitě. Děti zavřely oči, a když je pomalu otevíraly, probouzely se v daleké minulosti, představily si, že teď všichni společně bydlí v téže vesnici. Začala jsem promítat prezentaci s obrázky, aby si situaci dokázaly lépe představit. První obrázek v prezentaci ukazoval vesnici a děti s dospělými sedící u vrby. Děvčata pletla věnečky z kvítí, chlapci otloukali píšťaličky. V kroužku jsme si s žáky činnosti předvedli (pantomimou). Žák nahlas přečetl říkanku *Otloukej se, píšťaličko* a sám vysvětlil, na základě svých zkušeností, jak se píšťalička vyrábí. Žáci určili roční období, ve kterém se nacházíme a které bude následovat. Povídali jsme si o sklízení obilí na polích, sečení travičky (otavy) a o tom, jak si dříve lidé běžně zpívali při práci na polích či na lukách, aby jim práce lépe utekla. V tento moment jsem zahrála na akordeon a zazpívala píseň *Žádnej neví jako já*. Následně jsme si připomněli pletení věnce z posledního snopu obilí, založili jsme si tak tradici – dožínky. Přesunuli jsme se společně do posledního ročního období, a to do zimy. Na obrázku děti viděly ženy, jak derou peří, a malého chlapce, jak hraje taktéž na akordeon. Zahrála jsem a zazpívala píseň *Ta zátavská náves, pěkně zelená*, jen abych navodila atmosféru venkova. Děti jsem požádala, aby opět zavřely oči a představily si, že usínají v chaloupce u rozehřáté pece a dědeček, babička či

rodiče jim vyprávějí pohádku na dobrou noc. Po chvíli se vzbudily již v dnešní moderní době a krátce shrnuly, co znamená pojem *folklor*, co vše by do něj zařadily (lidové písně, pohádky, tance, tradice a zvyky). Zeptala jsem se žáků, co si vybaví, když se řekne slovo *lidové,* vysvětlili jsme si i tento pojem. Zmínila jsem se taktéž o sběratelích, co je jejich náplní práce. Děti si prohlédly sborník lidových písní a pohádky od K. J. Erbena. Každá dvojice dostala lísteček a za minutu si měla vzpomenout na jakoukoliv tradici a jednoduše ji na papír zakreslit.

Dále jsme si vysvětlili, co jsou to folklorní soubory, co vše nám připomínají. Na obrázcích děti viděly folklorní soubor *Písečan* a *Písečánek*. Město, ve kterém soubor působí, nebylo prozrazeno, to měly možnost uhodnout v další úloze. V jednotlivých slokách lidové písně, *Když jsem já šel tou Putimskou branou*, měly najít odpovědi na čtyři otázky:

1. Jak se jmenuje BRÁNA, kudy šel student? **PUTIMSKÁ**
2. Kolik LET student študýroval? **7**
3. Jak se jmenuje MĚSTO, o kterém se v písni zpívá? **PÍSEK**
4. Kde bude student sloužit svatou mši (STAVBA)? **KOSTEL**

Zahrála jsem a zazpívala pouhé tři sloky. V každé sloce měl žák možnost zachytit informaci, odpověď na zadané otázky.

Na promítnuté mapce České republiky žáci vyhledali město Písek, obeznámila jsem je, že existují určité folklorní regiony a každý z nich se vyznačuje svým krojem, typickými tradicemi a lidovou písní. Na mapce také děti vyčetly, do kterého regionu Písek patří.

V neposlední řadě jsem se s žáky zaměřila na popis prácheňského kroje. Autentické fotografie prácheňského kroje ženského, ale i mužského viděli promítnuté na tabuli. Ovšem ženský prácheňský kroj jsem měla ve třídě i fyzicky, půjčený od jedné členky ze souboru. Byl to kroj dospělé ženy, kroj sváteční. K určité části kroje děti vždy přiřadily jeden lísteček s popiskem. Žáci určovali i výrazné rozdíly mezi prácheňským krojem a kroji z jiných krajů (Moravy) či z jiných zemí (Itálie, Mexika, Panamy, Řecka), na fotografiích pořízených *Písečanem* z *Mezinárodního folklorního festivalu* v Písku.

Druhá hodina – lidová píseň – nácvik prácheňských lidových písní (viz příloha 10)

Před samotným nácvikem lidových prácheňských písní si žáci připomněli i jiné lidové, které bezpečně znali ze školky. Při úvodní (motivační) aktivitě mi děti nejprve zopakovaly, co se dozvěděly o lidové písni a kdo jsou to ti sběratelé. Po rychlé rekapitulaci a ukázce pár fotografií sběratele Josefa Režného, jehož sborník jsem měla při ruce, kterého kdosi vyfotografoval s tužkou a papírem, jak seděl s občanem jedné vesnice na louce, naslouchal a zapisoval text písně, děti dostaly za úkol zahrát si na takového sběratele, jako byl třeba ten Josef Režný (sběratel na Prácheňsku).

Žáci byli rozděleni do pěti skupin po pěti podle rozdaných kartiček (hudebních nástrojů – pět odlišných lidových hudebních nástrojů). Každé skupince jsem dala lísteček s nadepsanými čísly 1–5. Děti chodily po třídě a sbíraly známé lidové písničky (*Kočka leze dírou; Ovčáci, čtveráci; Na tý louce zelený; Holka modrooká, Utíkej, Káčo*). Nejprve si přečetly text písně a na lísteček zapsaly pouze název. Po uplynutém času jsem pustila nahrávku jednoho z pěti lidových nástrojů, děti pozorně poslouchaly, promluvila ta skupina, která uslyšela svůj nástroj, pojmenovala ho a přečetla název písně, kterou si na lísteček zaznamenala. Takto proběhla společná kontrola všech pěti písní.

V první hodině se žáci snažili spíše hudbu vnímat, naslouchat jí. V další části, a to právě v druhé hodině, nadešel čas žáky blíže seznámit s písněmi prácheňskými, k jejichž nácviku jsem použila metodu imitační.

Nejprve jsem žákům zazpívala a zahrála na akordeon první píseň, *Kdyby byl Bavorov*. Následoval rozhovor o písni, krátký motivační a pravdivý příběh:

O snad nejznámější lidové písničce z Prácheňska (Kdyby byl Bavorov) se traduje zajímavý příběh. Vodňanským se říkávalo „Kapři“, bavorovským „Ševci“. Když se ve Vodňanech konala taneční zábava a začala se hrát tato písnička, stávalo se, že někdo z vodňanských schválně zanotoval: „Švec visí na lysý, na hrachovině. Utrh se, spad dolu, snědla ho svině…“ A v tu chvíli se prý strhla mezi vodňanskými a bavorovskými rvačka.[69]

Žáky jsem rozdělila na dvě skupiny: Vodňanští a Bavorovští. Začala jsem potichu hrát melodii Bavorova, všichni žáci pěli píseň na slabiku LA. Poté se předvedly jednotlivé skupiny zvlášť – jen Vodňanští a po nich Bavorovští (na různé slabiky: VA, MA). Naučili jsme se i slova, která si žáci nejprve přečetli a poté zkusili sborově zazpívat celou píseň. Na

[69] NOVOTNÁ, I. *Prácheňsko v lidové písni.* Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2013., s. 13.

konci, kdy měli žáci píseň již zažitou, jsme využili *hru na tělo* a rozdělili jsme si opět role. Vodňanští začali zpívat a do rytmu vytleskávat první sloku. Bavorovští pokračovali se zpěvem (*Ale, že je za vodou*) a při tom do rytmu dvakrát dupli a jednou tleskli (dup – P, dup – L, tlesk – dlaně o sebe). Při repetici se přidali se zpěvem a tleskáním i Bavorovští.

Žákům jsem slíbila, že je naučím ještě jednu prácheňskou, a tak jsem nejprve zahrála melodii a píseň zazpívala. Byla to píseň *Už se ten Tálinskej rybník nahání*. Všichni žáci si sedli do kroužku na koberec. Proběhl krátký rozhovor o písni. Slova písně jsme si nejprve přečetli a pak zkusili i zazpívat první sloku. Některým jsem rozdala rolničky a tamburíny. Ti měli za úkol vytvořit za pomoci svého hlasu a nástrojů gradaci na slova (*Už se ten Tálinskej rybník nahání*). Vysvětlili jsme si, co to znamená, když se rybník nahání, proč tam bude ta gradace. Text (*dosahá voděnka k samému kraji*) všichni zpívali potichu. Na slova (*dosahá, dosahuje, cestičku zaplavuje*) jsme pěkně zvýraznili tři doby *hrou na tělo* (tlesk – P o zem, tlesk – L o zem, tlesk – obě dlaně o sebe; při druhé sloce změna: tlesk – P o své pravé koleno, tlesk – L o levé koleno, tlesk – PL o ruce spolužáka). Při posledních minutách jsme si píseň ještě jednou všichni zazpívali bez hraní a tleskání a hodinu tak pěkně ukončili.

6.2 STRUKTURA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Předpoklady a cíle hodiny

Žáci třetí třídy mají výtvarnou výchovu v rozvrhu jednou do týdne. Předpokládala jsem, že nám jedna vyučovací hodina stačit nebudu, proto jsem od paní učitelky třídní dostala svolení využít i její hodiny v dalším dni. S dětmi jsem před realizací této hodiny strávila nějaký čas, a proto jsem měla možnost vypozorovat jejich zručnost, kreativitu, ale také zda jsou schopné spolupracovat ve větších skupinkách. Hlavním cílem hodiny výtvarné výchovy bylo navrhnout a vytvořit svůj kroj (ženský i mužský) za použití různých druhů látek, pentlí, knoflíků, krepáků, barevného papíru a dalších předmětů.

Průběh hodiny

Dvouhodinová výuka – návrh vlastního kroje (viz příloha 11)

Žákům jsem prácheňský kroj ještě připomněla promítnutím fotografií, ale také jsem pro porovnání ukázala kroje jiných krajů a regionů či jiných zemí. Z domova jsem přivezla čtyři tvrdé dřevěné desky s vyříznutým otvorem na obličej. Žáci již měli třídu uzpůsobenou k tomu, aby se jim dobře pracovalo. Vytvořili jsme dvě skupiny dívek a dvě skupiny chlapců.

Každá skupina dostala do rukou jednu desku. Chlapci měli za úkol navrhnout mužský kroj, dívky kroj ženský. Nejprve si děti na desku načrtly postavu, ve skupině se domluvily, které předměty a látky na svůj kroj využijí a postupně si je shromáždily. Aby látku ustřihly přesně tak, jak chtěly, předkreslily si na ni obrys těla pomocí křídy.

Během druhé hodiny výtvarné výchovy žáci práci dokončili. V závěru dne jsme s žáky zhodnotili při společné diskuzi jejich práci. Udělali jsme společně ještě krátký kvíz, při kterém odpovídali na mnou položené otázky, a to zápisem na mazací tabulky. Otázky se týkaly tématu, o čem jsme se v hodinách hudební výchovy bavili. Žáci vybrali z nabídky vždy jednu správnou odpověď (A/B/C/ANO/NE). Každý poté řekl, co se mu v hodině líbilo/nelíbilo a co nového se dozvěděl. Čtyři návrhy krojů jsme vystavili na chodbě a náš malý projekt touto výstavkou a závěrečným vyfotografováním celé třídy ukončili.

6.3 REFLEXE A ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ VÝUKOVÉ JEDNOTKY

Hlavním úkolem bylo žáky seznámit s folklorem obecně, lidovou písní, zvláště s písněmi prácheňskými. Z počátečních dojmů žáků jsem pochopila, že folklor je pro mnohé neznámým pojmem, žádné z dětí nemá zkušenost s folklorními soubory, a to ani nikdo z jejich rodin. Převážná většina ovšem žije na vesnici, a tak činnosti, jako otloukání píšťaličky, vití věnečků, sečení trávy (obilí) kosou a pojem dožínky či kroj, znali. Vlastně o tématu věděli dost, ale nedokázali si své získané znalosti spojit právě s pojmem folklor. K nácviku lidových písní jsem vybrala ty nejznámější z Prácheňska, se kterými by se v budoucnu mohli setkat. Prvotní nezájem o lidovou píseň se postupně během druhé hodiny hudební výchovy odstranil při nácviku první lidové písně, *Kdyby bylo Bavorov*. Žáky zaujalo krátké povídání o vzájemném popichování občanů dvou měst, Bavorova a Vodňan. Jejich následné rozdělení na dva tábory Bavorovští a Vodňanští, plnění rytmických či pěveckých cvičení za svoji skupinu formou *hry na tělo* či *hry na otázku a odpověď* je velmi bavilo. Mimo to i akordeon, skutečný lidový nástroj, dokázal zvýšit pozornost žáků, někteří se dokonce zajímali o jeho funkčnost a já ráda odpověděla na jejich dotazy. Asi nejvíce děti bavila poslední aktivita v hodině výtvarné výchovy, a to navržení vlastního kroje. Velice mile mě překvapilo, jakým způsobem se k práci postavily chlapecké skupiny. Chlapci se zaujetím navrhovali různé varianty, v názorech se lišili, ale i shodovali, avšak vždy se dokázali domluvit, rozvrhnout si práci tak, aby každý ve skupině pracoval.

Při závěrečném shrnutí a hodnocení hodin vyplynulo, že žáci pochopili podstatu folkloru, uvědomili si význam a hodnotu lidové písně. I přesto, že někteří neprojevili větší

zájem o lidovou píseň ani v závěru, věřím, že i těmto studentům utkvěly v myšlenkách aktivity, jež je bavily a které si snadno spojí s probíraným tématem. Snad si vzpomenou také na lidové písně, *Kdyby byl Bavorov, Už se ten Tálinskej rybník nahání* či *Když jsem já šel tou Putimskou branou*, o nichž již vědí, že pocházejí z tzv. Prácheňska. Lidová píseň s sebou přináší pocity uvolnění, radosti a odpočinku. Alespoň z tohoto důvodu si děti budou zpívat lidové písně třeba i doma s rodiči.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo nahlédnout do historie a současného dění dětského folklorního souboru *Písečánek,* pomocí výzkumu zjistit, které hudební dovednosti a schopnosti si děti v souboru osvojují a které další oblasti ovlivní rozvoj dítěte, jaký mají k lidové písni a lidovému tanci děti vztah. Druhotným cílem bylo na základě získaných informací navrhnout model výukové jednotky hudební výchovy a seznámit děti základní školy s folklorem a prácheňskou lidovou písní.

Východiskem byla teoretická část práce, ve které jsem nejprve vymezila všechny podstatné pojmy týkající se folkloru. V další kapitole, která se zabývá etnografickými regiony, jsem dětský folklorní soubor *Písečánek* začlenila do oblasti jižních Čech, označila jsem město Písek za působiště a konkrétně popsala znaky Prácheňského kraje jako etnografického subregionu, do kterého se *Písečánek* řadí. Charakterizovala jsem prácheňskou lidovou píseň, instrumentální hudbu, lidový tanec a kroje na Prácheňsku. Celou třetí kapitolu jsem věnovala historii rozvíjejícího se Písečanu a následnému Písečánku, aktivitám a jevištnímu projevu dětí z Písečánku. V poslední kapitole jsem s vymezením mladšího školního věku nastínila hudební vývoj dítěte z hlediska sociologického a hudebně psychologického, vybrala jsem konkrétní oblasti, které by se mohly podílet na jeho rozvoji, a tak jsem navázala na oblast praktickou.

Provedla jsem výzkum mezi přímými účastníky souboru za využití metody dotazníku a rozhovoru. Děti odpovídaly na otázky v dotazníku, vedoucí se zapojili do rozhovoru. Celková výzkumná sonda poskytla mnoho informací o rozvoji dětí v hudební a sociální oblasti, pozitivní vyhodnocení zájmu dětí o folklor a lidovou hudbu, ale také postoje vedoucích k dětskému folklornímu souboru. Výzkum tedy potvrdil, že činnost folklorního souboru je pro děti velmi přínosná v mnoha ohledech, a tak se podařilo naplnit požadavky hlavního cíle. Při výuce hudební výchovy na základní škole žáci získali spoustu nových znalostí o folkloru, naučili se prácheňské písně, a tak pokládám i tento cíl za splněný.

A pak, nikým nezvána, vrátí se též píseň. Jen aby se dožila té chvíle![70]

V závěru využívám opět slov Vladimíra Úlehly, jenž pochyboval o žití lidové písně a o tom, co bude dál, zda se někdo někdy takovéto písně ujme.

[70] ÚLEHLA, V. *Živá píseň*. Praha: Borový, 1949. s. 338.

Nacházíme se v 21. století a lidová píseň je na živu a živa zůstane ještě dlouhá léta. O tom mě přesvědčil i dětský folklorní soubor, kterému se daří hodnoty našich předků zachovávat a předávat je dalším generacím. Prácheňskou lidovou píseň by asi nikdo neudržel trvale na životě, kdyby si ji jednoho dne nevzal na starost folklorní soubor *Písečan* a *Písečánek* či další jiné folklorní soubory z daného regionu.

Zpěv a tanec obohacoval život lidu již od dob předkřesťanských a ani v dnešní době tomu není jinak. Nejenomže upevňuje vztahy mezi členy v *Písečanu* a dětmi v *Písečánku,* ale především sbližuje nás všechny. Lidové písně jsou dokladem bohaté kulturní historie našeho národa, a proto bychom si tento poklad měli chránit.

RESUMÉ

The diploma thesis deals with the chindren´s folklore ensemble Písečánek and its meaning for the child members of the ensemble. In the theoretical part, I deal with the description of the Prácheňský region, to which Písečánek belongs and sings the folk songs of this region. I also mention the history of this ensemble, but also the history of the adult group Písečan, whose members founded Písečánek. I also write about the current activities of the ensemble Písečánek, about their performances in public in the Czech Republic and abroad.

The main aim of this work was find out what musical abilities and skills the children develop in the ensemble. I emphasize that the group also has a social meaning. Children learn to get along and cooperate with each other. I investigated all aspects and I drew appropriate conclusions from the research. I used two methods, questionnaire method and interview method. The children expressed a positive attitude towards the folk song, the leaders agreed during the interview that their efforts are meaningful, they do it to have their successors. In the next part, I described the music education class and the art education class that I taught at elementary school. I suggested several activities during which I introduced the pupils to folklore and folk songs from the Prácheňsko. The children understood the essence of folklore, they learned to sing two folk songs and designed their own costume in a group during art education.

The children in the ensebmle get to know the folk songs and dances of the Prácheňský region, customs and traditions that are an integral part of their dance performance. The children then present the folklore of the given region in public, so folk values are constantly expanding.

SEZNAM LITERATURY

Knižní zdroje

BITTNEROVÁ, D. a P. JANEČEK. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti.* Praha: Národní muzeum, 2011.

BROUČEK, S. a R. JEŘÁBEK. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. 2. svazek. Praha: Mladá fronta, 2007.

ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.

FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2005.

FROLEC, V. *Prostá krása: deset kapitol o lidové kultuře v Čechách a na Moravě.* Praha: Vyšehrad, 1984.

HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník.* Praha: Portál, 2000.

HEŘMANOVÁ, E. a P. CHROMÝ a kol. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní reálie a kultura v regionech Česka.* Praha: ASPI, 2009.

JANÁČEK, L. *O lidové písni a lidové hudbě: dokumenty a studie.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955.

JANDA, J. *Prácheňský zpěvník: lidové písně z okolí Paračova na Strakonicku a z okolí Písku*. Písek: Obvodní národní výbor, 1970.

JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012.

KLAPIL, P. *Lidová píseň a hudební výchova*. MUSICA VI. Olomouc: Hanex, 1997.

KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov.* Praha: SPN, 1981.

LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2004.

LANGHAMMEROVÁ, J. *Jižní Čechy: kraj – lidé – tradice*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2011.

LEŠČÁK, M. a O. SIROVÁTKA. *Folklór a folkloristika: o ľudovej slovesnosti*. Bratislava: Smena, 1982.

MOTLOVÁ, M. *Průvodce lidovou kulturou.* Praha: Knižní klub, 2016.

NOVOTNÁ, I. *Prácheňsko v lidové písni.* Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2013.

NOVOTNÁ, I. *Kroje Prácheňska: studie.* Nakladatel není známý, 2015.

PATOČKA, J. a E. HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví.* Praha: ASPI, 2008.

PAVLICOVÁ, M. a L. UHLÍKOVÁ. *Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku.* Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997.

REŽNÝ, J. *Lidoví zpěváci na Prácheňsku: sborník lidových písní z Prácheňska*. Praha: Panton, 1979.

ROBEK, A a J. VAŘEKA a kol. *Jihočeská vlastivěda: národopis.* České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1987.

SEDLÁK, F. a H. VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: nakladatelství Karolinum, 2013.

SEDLÁK, F. a R. SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy. 2., upr. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

SCHAUEROVÁ, A. *Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí v oblasti dětského folkloru*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2006.

SKOPAL, J. a H. VÁŇOVÁ. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice: vysokoškolská učebnice*. Praha: Karolinum, 2002.

SOUKUPOVÁ, Z. *Jihočeské tance: metodický materiál*. 2. vyd. České Budějovice: Krajské kulturní středisko, 1980.

ŠINDELÁŘ, J. *Knížka o Písku: průvodce městem jeho dějinami a kulturní* historií. 1. vydání. Písek: Okresní muzeum, 1985.

ÚLEHLA, V. *Živá píseň*. Praha: Borový, 1949.

VOKROJ, M. a K. VOTAVA. *Dvě z Písecka: Když jsem já šel tou putimskou branou, Už se ten Tálínskej rybník nahání.* Písek: hudební oddělení okresní lidové knihovny, 1964.

Časopisy

ČADILOVÁ, K. Když se řekne Prácheňsko. *Doma na Prácheňsku*. Strakonice: MAS LAG Strakonicko, o. s., 2012.

KONŠTANTOVÁ MAŠÍKOVÁ, I. Radku Kysilkovou doprovodilo slunce. *Písecký svět.* Písek: OS Písecký svět, 2022.

Rukopisy

Písečan, kronika č. 1

Písečan, kronika č. 2

Písečánek, kronika č. 1

Přednášky

MALÝ M. a L. POKORNÁ. *Kroje dětského folklorního souboru Písečánek* [přednáška]. Písek: Písečan, 18. února 2023.

TYLLNER, L. *Lidová píseň napříč stoletími* [přednáška]. České Budějovice: Jihočeské folklorní sdružení, 16. října 2022.

Internetové zdroje

6. 1 Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova. Digifolio [online]. [cit.14.03.2023]. Dostupné z: https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10908

Česko – mapa národopisných oblastí. ŠkolníMapy [online]. © 2023 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://skolnimapy.cz/dlc/narodopisne-oblasti-ceska/

Etnomuzikologie. Wikisofia [online]. © 2013 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Etnomuzikologie#cite_ref-1

Folklorní soubory. Lidová kultura [online]. © 2023 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.lidovakultura.cz/folklorismus/folklorni-soubory/

Galerie. Tradice v obrazech [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://tradicevobrazech.cz/

Historie města. Město Písek [online]. © 2015 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.mesto-pisek.cz/historie-mesta-pisek/ds-1027/p1=29503

Písek, XIX. dětský MFF. Písečan [online]. © 2015 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.pisecan.cz/pisek-xxiv.mff

Prácheňsko. Tradice dnes [online]. © 2012 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.tradicednes.cz/prachensko.html

Semice, Stavění máje 2022. Písečan [online]. © 2015 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.pisecan.cz/semice-staveni-maje-2022

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Etnografické oblasti 10

Seznam grafů

Graf 1: Vyhodnocení otázky č. 1 41
Graf 2: Vyhodnocení otázky č. 2 42
Graf 3: Vyhodnocení otázky č. 3 42
Graf 4: Vyhodnocení otázky č. 4 43
Graf 5: Vyhodnocení otázky č. 5 44
Graf 6: Vyhodnocení otázky č. 6 44
Graf 7: Vyhodnocení otázky č. 7 45
Graf 8: Vyhodnocení otázky č. 8 46
Graf 9: Vyhodnocení otázky č. 9 46
Graf 10: Vyhodnocení otázky č. 10 47
Graf 11: Vyhodnocení otázky č. 11 47
Graf 12: Vyhodnocení otázky č. 12 48
Graf 13: Vyhodnocení otázky č. 1 48
Graf 14: Vyhodnocení otázky č. 2 49
Graf 15: Vyhodnocení otázky č. 3 49
Graf 16: Vyhodnocení otázky č. 4 50
Graf 17: Vyhodnocení otázky č. 5 50
Graf 18: Vyhodnocení otázky č. 6 51
Graf 19: Vyhodnocení otázky č. 7 51
Graf 20: Vyhodnocení otázky č. 8 52
Graf 21: Vyhodnocení otázky č. 9 53
Graf 22: Vyhodnocení otázky č. 11 54

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1: Píseň *Naše pec, to je pec* II

Příloha 2: Píseň *Já jsem přišel k vám* II

Příloha 3: Radka Kysilková (pamětnice) III

Příloha 4: Prácheňské kroje – ženská a mužská varianta (*Písečan*) IV

Příloha 5: Dětský lidový kroj (*Písečánek*) V

Příloha 6: Stavění máje v Semicích V

Příloha 7: Formulář dotazníku pro dětské tanečníky VI

Příloha 8: Formulář dotazníku pro instrumentalisty VII

Příloha 9: První hodina – seznámení s folklorem a oblastí Prácheňska VIII

Příloha 10: Druhá hodina – lidová píseň – nácvik prácheňských lidových písní IX

Příloha 11: Dvouhodinová výuka – návrh vlastního kroje X

Příloha 1: Píseň *Naše pec, to je pec*[71]

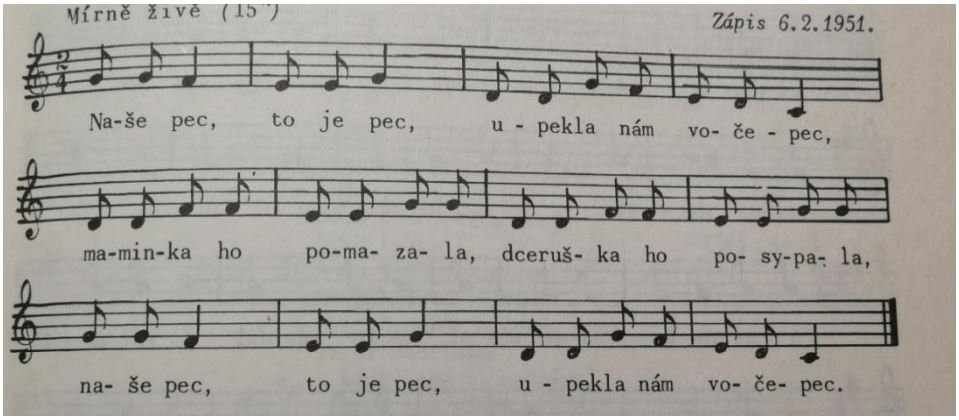

Příloha 2: Píseň *Já jsem přišel k vám*[72]

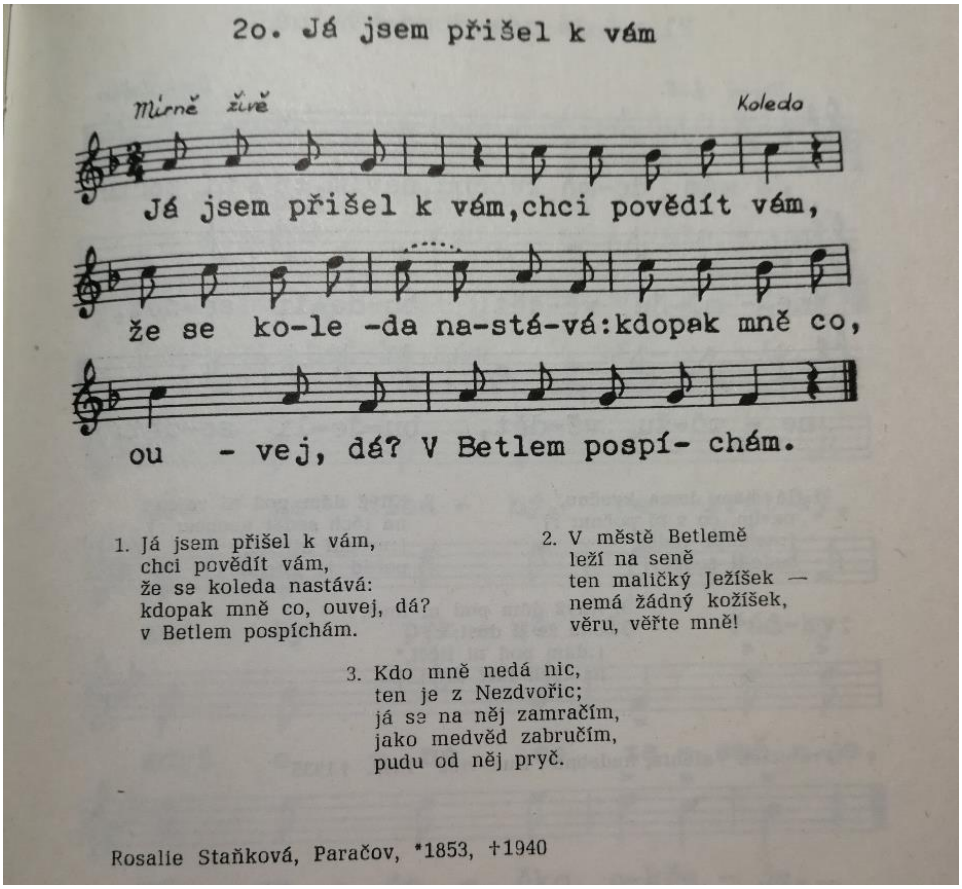

[71] REŽNÝ, Josef. *Lidoví zpěváci na Prácheňsku: sborník lidových písní z Prácheňska.* Praha: Panton, 1979, s. 19.
[72] JANDA, Josef. *Prácheňský zpěvník: lidové písně z okolí Paračova na Strakonicku a z okolí Písku*. Písek: Obvodní národní výbor, 1970, s. 31.

Příloha 3: Radka Kysilková (pamětnice)[73]

VZPOMÍNKA 19 / 2022 www.piseckysvet.cz

Radku Kysilkovou doprovodilo slunce

V požehnaných devadesáti pěti letech opustila Radka Kysilková v úterý 18. října svůj milovaný Písek, svoji rodinu, přátele i oblíbené kočičky, o které se již v posledních letech nemohla starat a svěřila je do jiné péče.

Radka Kysilková, foto Daniel Kaifer

Stále ji vidím u klávesnice varhan píseckého evangelického sboru, nebo v ulicích v blízkosti děkanského kostela, kde nedaleko bydlela, vidím její už stářím nachýlenou postavu s vozíčkem nákupní tašky, každou chvíli se zastavující a rozmlouvající se známými lidmi, vždy s laskavým slovem a úsměvem.

V roce 2006 mi byla neocenitelnou pomocnicí při přípravě výstavy obrazů jejího bratra malíře Václava Daneše v galerii Prácheňského muzea. Byl člověkem velkých morálních kvalit, hluboké víry a pozoruhodného výtvarného talentu. Za totalitního režimu se jeho životní příběh osobní i umělecký neodvíjel příliš optimisticky, ostatně jako mnoha jiných osobností, nesouznějících s tehdejším politickým zřízením. Bohužel náhle zemřel v průběhu příprav výstavy. Sbírky Prácheňského muzea v Písku uchovávají v depozitáři velký soubor Danešových obrazů, které následně velkoryse věnovala jeho dcera Ivana.

Radka Kysilková Danešová byla píseckou rodačkou. Vystudovala Rodinnou školu v Písku a posléze Zemskou ošetřovatelskou školu v Praze v Ječné ulici. V hlavním městě rovněž studovala zpěv u učitelky Bohumily Rosenkrantzové, kde se scházela tehdejší diplomatická společnost. Mladá Radka Danešová účinkovala při setkáních Československo – švédské společnosti a svým zpěvem doprovázela vybraná diplomatická setkání.

Hudební nadání zdědila po své mamince Ludmile Danešové, zakladatelce folklorního souboru Písečan, který působil pod tehdejším Klubem Jitexu. Kromě vystoupení zde v Písku jezdil soubor často se svým programem do Radiopaláce v Praze, kde se u příležitosti jeho vystoupení scházeli písečtí rodáci.

Radka Kysilková byla provdána za Josefa Stříbrného, za války letce v RAF, v padesátých letech vězněného jako mnoha dalších jeho kolegů. Měli spolu dvě děti, Pavla a Alenu (provdanou Horáčkovou, za nakladatele vydavatelství Paseka). Josef Stříbrný zemřel v roce 1976.

Svého času pracovala jako zdravotní sestra na porodnickém oddělení Nemocnice Písek, kde byl primářem MUDr. Jiří Prudký, člen evangelického sboru v Písku. Podruhé se provdala za Ing. Zdeňka Kysilku.

„V padesátých letech minulého století po vánočním koncertu a přednesu koled upadl pěvecký soubor v nemilost u tehdejšího ředitele Klubu Jitexu a nějaký čas měl problémy se svým vystupováním. Teprve v šedesátých letech při uvolnění vnitropolitické situace se soubor opět vrátil ke svému veřejnému vystupování. Na tyto aktivity Ludmily Danešové navázala Radka Kysilková, která po mamince v roce 1985 převzala vedení souboru. Písečtí ale znají i další aktivity Radky Kysilkové. Dlouhou dobu byla členkou představenstva Spolku ochrany zvířat v Písku. Kolem roku 1983 založila Společnost přátel Izraele, která v Písku fungovala jako součást této společnosti v Praze. Izraelská společnost v Písku měla kolem pětadvaceti členů, kteří se zúčastňovali nejrůznějších mezinárodních setkání. V roce 1996 se Radka Kysilková na pozvání prezidenta České republiky Václava Havla a Olgy Havlové účastnila setkání u příležitosti návštěvy izraelského prezidenta Reuma Weizmana v naší zemi. Společnost přátel Izraele v Písku zanikla z důvodu nevratného odchodu jejích členů.“ (Zdroj: Písecký deník/ text ve spolupráci s Libuší Kolářovou k výročí 85. narození Radky Kysilkové)

„Je na místě vzpomenout i maminku Radky Kysilkové, významnou píseckou osobnost. Ludmila Danešová, rozená Bláhová, se narodila 26. dubna 1903 v Písku. Její vztah ke zpěvu a lidovým písním se utvářel už od dětství. Mnoho se jich naučila od své babičky Marie Bláhové z Dubí Hory u Sedlice. Již v roce 1916 se Ludmila stala členkou píseckého pěveckého spolku Otavan-Gregora – a později Hlaholu, kde působila více než půl století. Zpěv studovala u Jarmily Rochové – Pěničkové, která také pocházela z Písku, a hru na klavír na konzervatoři v Praze. Vyhrála konkurz na místo sólistky v Národním divadle, ale vrátila se do Písku, aby se mohla věnovat rodině. Zpěv však úplně neopustila, v letech 1923 – 1939 uskutečnila více než 1 000 vystoupení po celém Československu. Mezi její oblíbené skladatele patřili Smetana, Dvořák, Foerster, Čajkovskij, Schubert aj. Při koncertech nezapomínala ani na lidové písně. Za 2. světové války byla totálně nasazena jako lesní dělnice. Toto zaměstnání, v němž nakonec zůstala celých sedm let a v němž ji práce zavedla do různých polesí na Písecku, jí umožnilo studovat a sbírat lidové písně tohoto kraje. Od roku 1947 vyučovala v hudební škole zpěv a klavír, vedla také dva dětské vokální sbory. Od roku 1950 pracovala jako družinářka na základní škole. S celou řadou dětských hudebních a tanečních kroužků nastudovala mnoho národopisných vystoupení. Postupně založila osm pěveckých a tanečních souborů pro mládež i dospělé. V roce 1965 stála u zrodu folklorního souboru Písečan, který v její osobě získal výbornou klavíristku i choreografku. Ludmila Danešová zemřela v Písku 20. května 1989.“ (Zdroj Čtení z Písku, stránky Městské knihovny)

Rozloučení s Radkou Kysilkovou ve farním sboru Sboru českobratrské církve evangelické v Písku se uskutečnilo za velké účasti Písečanů. Po odeznění slov bratra faráře Jiřího Ježdíka zazpívali členové souboru Písečan za doprovodu kytary Jana Franců několik písní, které měla ráda.

Na poslední cestě Radku Kysilkovou vyprovodilo nebe zalité podzimním sluncem. Bude mi chybět její malá postava na plácku u děkanského kostela, jak kráčí kolem domu U Škochů a s úsměvem zdraví svoje známé.

Ve tváři Radky Kysilkové, na fotografii, která byla pořízena u příležitosti 100. výročí farního Sboru českobratrské církve evangelické v Písku a která je fotografií poslední, můžeme v její tváři a laskavých očích spatřit celý její život, který byl vskutku svrchovaně naplněný.

S vděčnou vzpomínkou

IRENA MAŠÍKOVÁ KONŠTANTOVÁ

INZERCE

[73] KONŠTANTOVÁ MAŠÍKOVÁ, I. Radku Kysilkovou doprovodilo slunce. *Písecký svět.* Písek: OS Písecký svět, 2022, s. 10.

Příloha 4: Prácheňské kroje – ženská a mužská varianta (*Písečan*)[74]

[74] *Galerie*. Tradice v obrazech [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://tradicevobrazech.cz/

Příloha 5: Dětský lidový kroj (*Písečánek*)[75]

Příloha 6: Stavění máje v Semicích[76]

[75] *Písek, XIX. dětský MFF*. Písečan [online]. © 2015 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.pisecan.cz/pisek-xxiv.mff

[76] *Semice, Stavění máje 2022*. Písečan [online]. © 2015 [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: https://www.pisecan.cz/semice-staveni-maje-2022

Příloha 7: Formulář dotazníku pro dětské tanečníky[77]

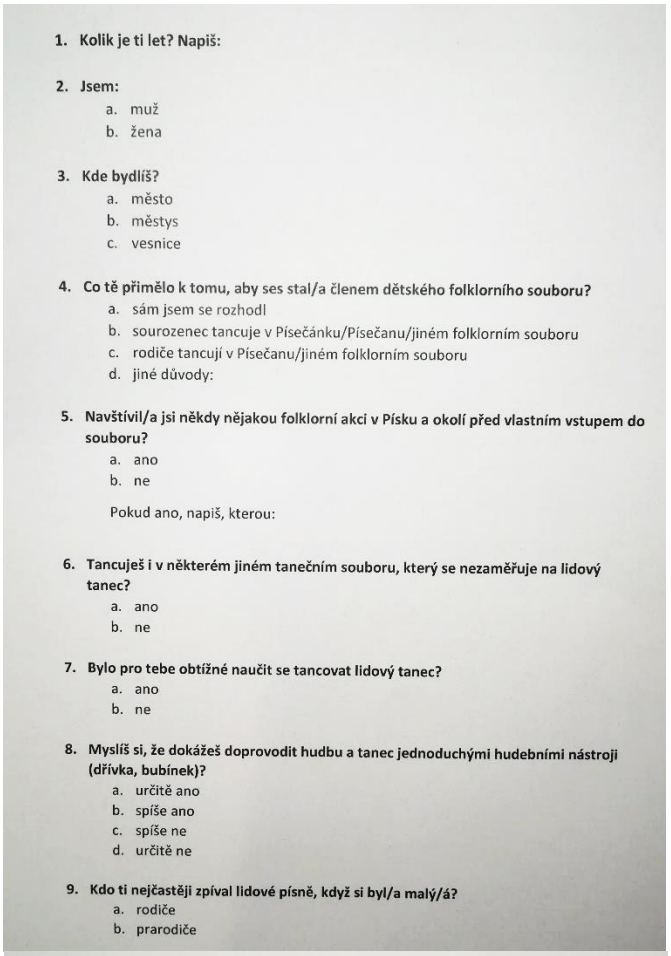

1. **Kolik je ti let? Napiš:**

2. **Jsem:**
   a. muž
   b. žena

3. **Kde bydlíš?**
   a. město
   b. městys
   c. vesnice

4. **Co tě přimělo k tomu, aby ses stal/a členem dětského folklorního souboru?**
   a. sám jsem se rozhodl
   b. sourozenec tancuje v Písečánku/Písečanu/jiném folklorním souboru
   c. rodiče tancují v Písečanu/jiném folklorním souboru
   d. jiné důvody:

5. **Navštívil/a jsi někdy nějakou folklorní akci v Písku a okolí před vlastním vstupem do souboru?**
   a. ano
   b. ne

   Pokud ano, napiš, kterou:

6. **Tancuješ i v některém jiném tanečním souboru, který se nezaměřuje na lidový tanec?**
   a. ano
   b. ne

7. **Bylo pro tebe obtížné naučit se tancovat lidový tanec?**
   a. ano
   b. ne

8. **Myslíš si, že dokážeš doprovodit hudbu a tanec jednoduchými hudebními nástroji (dřívka, bubínek)?**
   a. určitě ano
   b. spíše ano
   c. spíše ne
   d. určitě ne

9. **Kdo ti nejčastěji zpíval lidové písně, když si byl/a malý/á?**
   a. rodiče
   b. prarodiče

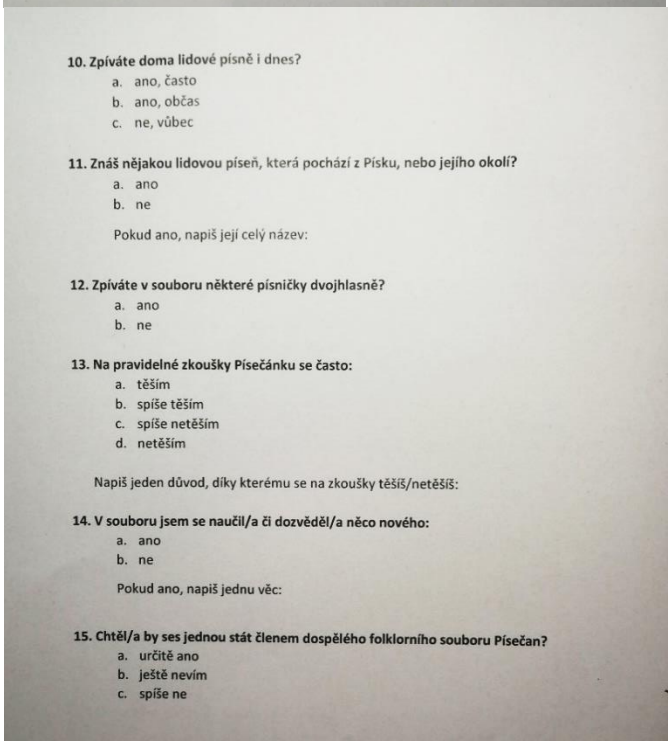

10. **Zpíváte doma lidové písně i dnes?**
    a. ano, často
    b. ano, občas
    c. ne, vůbec

11. **Znáš nějakou lidovou píseň, která pochází z Písku, nebo jejího okolí?**
    a. ano
    b. ne

    Pokud ano, napiš její celý název:

12. **Zpíváte v souboru některé písničky dvojhlasně?**
    a. ano
    b. ne

13. **Na pravidelné zkoušky Písečánku se často:**
    a. těším
    b. spíše těším
    c. spíše netěším
    d. netěším

    Napiš jeden důvod, díky kterému se na zkoušky těšíš/netěšíš:

14. **V souboru jsem se naučil/a či dozvěděl/a něco nového:**
    a. ano
    b. ne

    Pokud ano, napiš jednu věc:

15. **Chtěl/a by ses jednou stát členem dospělého folklorního souboru Písečan?**
    a. určitě ano
    b. ještě nevím
    c. spíše ne

[77] Vlastní zdroj

Příloha 8: Formulář dotazníku pro instrumentalisty[78]

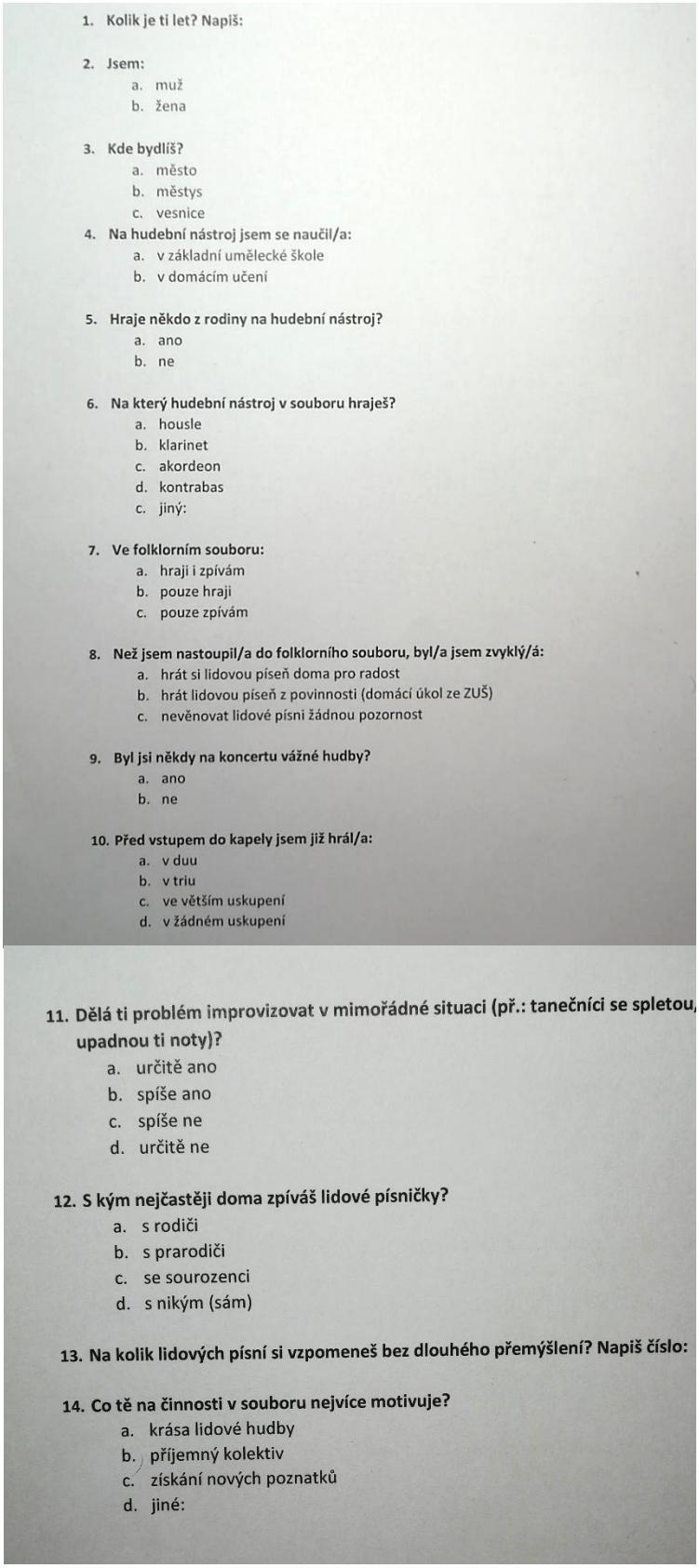

1. Kolik je ti let? Napiš:

2. Jsem:
   a. muž
   b. žena

3. Kde bydlíš?
   a. město
   b. městys
   c. vesnice

4. Na hudební nástroj jsem se naučil/a:
   a. v základní umělecké škole
   b. v domácím učení

5. Hraje někdo z rodiny na hudební nástroj?
   a. ano
   b. ne

6. Na který hudební nástroj v souboru hraješ?
   a. housle
   b. klarinet
   c. akordeon
   d. kontrabas
   c. jiný:

7. Ve folklorním souboru:
   a. hraji i zpívám
   b. pouze hraji
   c. pouze zpívám

8. Než jsem nastoupil/a do folklorního souboru, byl/a jsem zvyklý/á:
   a. hrát si lidovou píseň doma pro radost
   b. hrát lidovou píseň z povinnosti (domácí úkol ze ZUŠ)
   c. nevěnovat lidové písni žádnou pozornost

9. Byl jsi někdy na koncertu vážné hudby?
   a. ano
   b. ne

10. Před vstupem do kapely jsem již hrál/a:
    a. v duu
    b. v triu
    c. ve větším uskupení
    d. v žádném uskupení

11. Dělá ti problém improvizovat v mimořádné situaci (př.: tanečníci se spletou, upadnou ti noty)?
    a. určitě ano
    b. spíše ano
    c. spíše ne
    d. určitě ne

12. S kým nejčastěji doma zpíváš lidové písničky?
    a. s rodiči
    b. s prarodiči
    c. se sourozenci
    d. s nikým (sám)

13. Na kolik lidových písní si vzpomeneš bez dlouhého přemýšlení? Napiš číslo:

14. Co tě na činnosti v souboru nejvíce motivuje?
    a. krása lidové hudby
    b. příjemný kolektiv
    c. získání nových poznatků
    d. jiné:

[78] Vlastní zdroj

Příloha 9: První hodina – seznámení s folklorem a oblastí Prácheňska[79]

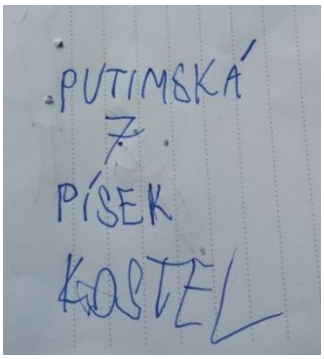

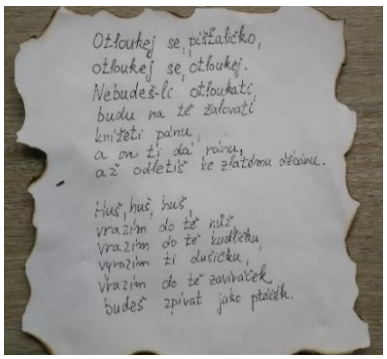

[79] Všechny fotografie žáků školy během vyučování jsou z osobního archivu autorky diplomové práce – souhlas rodičů s pořízením a použitím fotografií má k dispozici

Příloha 10: Druhá hodina – lidová píseň – nácvik prácheňských lidových písní

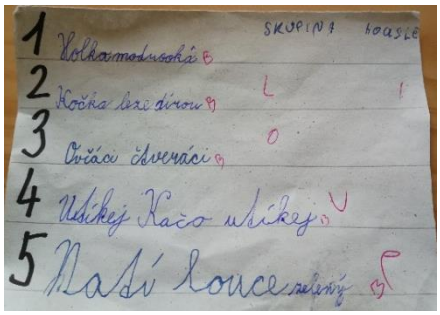
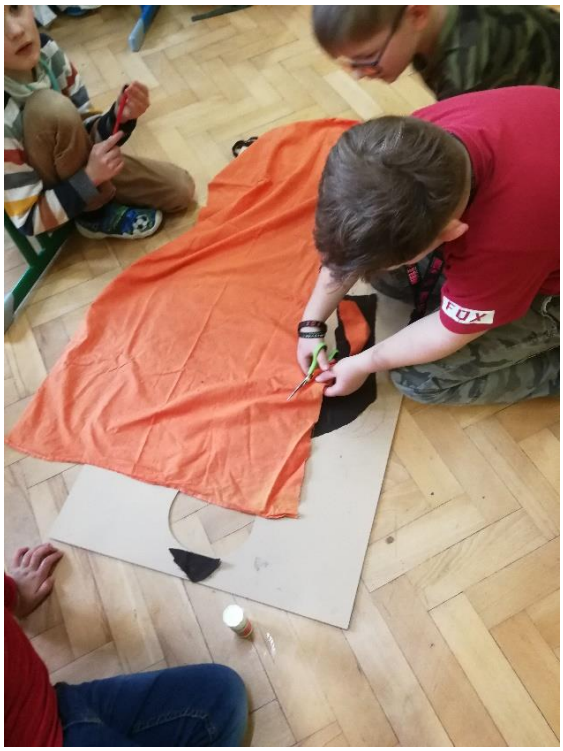
Příloha 11: Dvouhodinová výuka – návrh vlastního kroje